

Ἡ «ἀποθρησκευοποίηση» τοῦ Ζέν
στὶς Πολεμικὲς Τέχνες – Τὸ παράδειγμα
τῶν Ἑλλήνων Σαολίν

Διονυσίου Γιατρᾶ*

Στὴν ταινία τοῦ Edward Zwick Ὁ Τελευταῖος Σαμουράι (2003), παρακολουθοῦμε τὸν λοχαγὸ Nathan Algren (Tom Cruise) νὰ προπονεῖται στὸ ἰαπωνικὸ ξίφος μὲ τὸν σκληροτράχηλο σαμουράι Ujio (Hiroyuki Sanada). Ὁ πεισματάρης Ἀμερικανὸς λοχαγὸς ἠττᾶται σὲ ὅλες τὶς ἀπόπειρες ἐναντίον τοῦ σαμουράι ἕως ὅτου ὁ Moritsugu Nobutada (Shin Koyamada), ἓνας νέος σαμουράι, παρατηρεῖ σὲ σπαστὰ ἀγγλικά: “too many mind”, φράση ἢ ὁποῖα μεταφράσθηκε στὸν ἐλληνικὸ ὑποτιτλισμὸ ὡς «πολλὲς σκέψη». Ὁ Ἀμερικανὸς ἀρχικὰ σαστίζει καὶ τότε ὁ Ἰάπωνας τοῦ ἐξηγεῖ: “mind to sword” (σκέψη γιὰ τὸ σπαθί), “mind to people want” (σκέψη γιὰ τὸ τί θέλει ὁ κόσμος), “mind to enemy” (σκέψη γιὰ τὸν ἐχθρό), “too many mind” (πολλὲς σκέψη) καὶ ἔπειτα καταλήγει: “no mind” (ὄχι σκέψη). Στὴ συνέχεια ὁ Nathan Algren φαίνεται νὰ ἀποκτᾶ μία ἀκαριαία, εἰς βάθος καὶ καθοριστικὴ πνευματικὴ μεταμόρφωση ἐφ’ ὅσον εἶναι σὲ θέση νὰ σταθεῖ ἰσάξια ἀπέναντι στὸν Ujio κατὰ τὴν τελευταία του ἀπόπειρα. Ἡ συμβουλή τοῦ Nobutada, ἂν καὶ σύντομη, ἂν καὶ εἰπώθηκε σὲ σπαστὰ ἀγγλικά, στάθηκε παραπάνω ἀπὸ ἀρκετὴ γιὰ νὰ ὀδηγήσει τὸν Algren στὴ φώτιση, ἢ ὁποῖα ἐκφράσθηκε μὲσω τῆς ἄμεσης κατανόησης καὶ ἀφομοίωσης τῆς τέχνης τοῦ ἰαπωνικοῦ ξίφους. Ἐπιπροσθέτως, ὁ Algren βιώνει κάποιου εἴδους «πνευματικὴ μεταμόρφωση», ἢ ὁποῖα ἐνεργοποιεῖται μὲσω τῆς ἀποφυγῆς τῆς σκέψης. Παράλληλα, ὁ Algren, ἂν καὶ –κατὰ

*Ὁ Διονύσιος Γιατρᾶς εἶναι κάτοχος MSc Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἑδιμβούργου καὶ MA in Modern History τοῦ Πανεπιστημίου King’s College London.

πᾶσα πιθανότητα– Χριστιανός, ἀποδεικνύεται τὸ ἴδιο δεκτικὸς σὲ μία θρησκευτικὴ διαδικασία μὲ σαφῆ «ἀπωανατολικά» χαρακτηριστικά, δίχως νὰ ἀλλοιώνεται ἡ ταυτότητά του.

Στὴ σκηνὴ πὺν περιεγράφη παραπάνω, ὁ Algren ἐκπροσωπεῖ μίαν ἀφηρημένην εἰκόνα τῆς «Δύσεως», ἡ ὁποία ἔχει ἀπώλεσει τὴν ταυτότητά της καὶ τὴν πίστη στὸν ἑαυτό της· ὁ Ujio καὶ ὁ Nobutada συμβολίζουν τὶς δύο ὄψεις μιᾶς ἐξ ἴσου ἀφηρημένης πρόσληψης τῆς «Ἀνατολῆς», καθὼς ὁ Ujio ἐμφανίζεται αὐστηρὸς καὶ ἀπαιτητικὸς ἐνῶ ὁ Nobutada εἶναι ἐκεῖνος πὺν προσφέρει μίαν λύση «γιά ὅλα τὰ προβλήματα», ἡ ὁποία εἶναι τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ Ζέν πὺν ὑποστηρίζει (καὶ ὑποστηρίζεται ἀπὸ) τὴ μή-σκέψη. Τέλος, ἡ τέχνη τῆς ἰαπωνικῆς ξιφασκίας δὲν εἶναι παρὰ τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ δυτικὸς ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ προσεγγίσει κάποιου εἴδους «πνευματικὴ ἀναγέννηση». Ἡ παραπάνω σκηνὴ δὲν εἶναι παρὰ ἀναπαράσταση τῶν προσδοκιῶν, πὺν πολλοὶ ἀσκούμενοι στὶς πολεμικὲς τέχνες ἔχουν ἀπὸ τὴν ἐξάσκησή τους σὲ αὐτές. Σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς συνήθειες μορφῆς ἐκγύμνασης, οἱ πολεμικὲς τέχνες εἶναι γνωστὲς γιὰ τὸ «πνευματικὸ» τους ὑπόβαθρο καὶ τὶς ἀλλαγές πὺν μποροῦν νὰ ἐπιφέρουν ὄχι μόνο στό «σῶμα» τῶν ἀσκουμένων ἀλλὰ καὶ στό «πνεῦμα». Αὐτὴ ἡ ἔννοια τοῦ πνεύματος, ὅπως συχνὰ παρουσιάζεται στὸ πλαίσιο ἐξάσκησης τῶν πολεμικῶν τεχνῶν, συνήθως υἱοθετεῖ στοιχεῖα ἀπὸ ἀνατολικὲς θρησκείες, κυρίως ἀπὸ τὸν Βουδισμό καὶ τὸν Ταοϊσμό.

Ἐνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς «Διάχυτης Νέας Θρησκευτικότητος» εἶναι ἡ τάση νὰ ἀπορρίπτεται ὁ χαρακτηρισμὸς μιᾶς πρακτικῆς κ.ἄ. ὡς θρησκείας. Τὴν τάση αὐτὴν μποροῦμε νὰ ὀνομάσουμε «ἀποθρησκευοποίηση». Στὸ παρὸν ἄρθρο θὰ δοῦμε μίαν προσέγγιση αὐτῆς τῆς πτυχῆς. Συγκεκριμένα, ἀφορᾶ μίαν «μελέτη περίπτωσης» (case study) ἐστιασμένη στὴν κινεζικὴ πολεμικὴ τέχνη τοῦ βουδιστικοῦ μοναστηριοῦ Σαολὶν στὴν Ἑλλάδα. Ὁ λόγος πὺν ἐπελέγη ἡ συγκεκριμένη πολεμικὴ τέχνη εἶναι διττός: ἀπὸ τὴ μίαν πλευρὰ πρόκειται γιὰ μίαν μορφή σωματικῆς ἐξάσκησης ἰδιαίτερα γνωστῆς μέσα ἀπὸ κινηματογραφικὲς ταινίες καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πρόκειται γιὰ τὴν πλέον πολιτισμικὰ «ὀργανωμένη» πολεμικὴ τέχνη, καθὼς ἡ συσχέτισή της μὲ τὸν Βουδισμό εἶναι παραπάνω ἀπὸ προφανές. Ἐπειτα ἀπὸ συζητήσεις μὲ ἀρκετοὺς ἀσκουμένους στὴν ἐν λόγω πολεμικὴ τέχνη ὡστόσο, μπορεῖ κανεὶς νὰ διαπιστώσει πὺς ὁ Βουδισμὸς δὲν γίνεται πάντοτε ἀντιληπτὸς ὡς θρησκεία. Ἄν καὶ οἱ Ἑλληνες ἀσκούμενοι

στο Σαολίν Κούνγκ Φου είναι συνηθισμένοι στην εικόνα του Βούδα και πραγματοποιούν τις προπονήσεις τους φορώντας παραδοσιακές βουδιστικές στολές, ο τρόπος μέσω του οποίου αντιλαμβάνονται τον Βουδισμό είναι μάλλον μέσω του χαρακτηρισμού «φιλοσοφία» παρά «θρησκεία».

Ωστόσο, προτού μιλήσουμε για τους Έλληνες Σαολίν, θα ήταν χρήσιμο να εξετάσουμε το πλαίσιο εξήγησης και κατανόησης του φαινομένου. Σύμφωνα με το έννοιολογικό πλαίσιο της «Διάχυτης Νέας Θρησκευτικότητας»¹, όπως έχει προταθεί από τον Στυλιανό Παπαλεξανδρόπουλο, η θρησκευτικότητα μπορεί να αποδεσμευθεί από τις ποικίλες μορφές θεσμικής οργάνωσης και να «διαχυθεί» στις ευρύτερες πολιτισμικές και κοινωνικές αντιλήψεις των σύγχρονων κοινωνιών. Οί τρόποι, μέσω των οποίων θρησκευτικές αντιλήψεις περνούν από «φίλτρα» που τις καθιστούν λειτουργικές και βιώσιμες στο πλαίσιο των σύγχρονων κοσμικών κοινωνιών, ποικίλουν. Ένας εξ αυτών αφορά την έννοια της «αυτομεταμόρφωσης», ή όποια μπορεί να βρει έκφραση στην εξάσκηση των πολεμικών τεχνών, όπως παρουσιάστηκε στο αρχικό μας παράδειγμα από την ταινία: *Ο Τελευταίος Σαμουράι*. Η «αυτομεταμόρφωση» αφορά τη συνειδητή, εμπρόθετη και ανεξάρτητη απόφαση ενός ανθρώπου να εξελιχθεί, «να μεταμορφωθεί» σε «κάτι ανώτερο από τον κοινό άνθρωπο». Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να προστεθεί πως ο «κοινός άνθρωπος» δεν αποτελεί παρά την προγενέστερη κατάσταση πριν από την «αυτομεταμόρφωση» που ένα υποκείμενο πέτυχε ή που πιστεύει ότι πέτυχε. Συνήθως, ή μεταβολή αυτή αφορά μία κάποιου είδους σωματική και πνευματική «βελτίωση» που ένας άνθρωπος μπορεί να βιώνει έπειτα από κάποιο χρονικό διάστημα εξάσκησης στις πολεμικές τέχνες.

Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει ότι οι ασκούμενοι στις πολεμικές τέχνες εν συνόλω υιοθετούν τέτοιου είδους αντιλήψεις ή «αυτοαντιλήψεις», καθώς δεν αποτελούν ένιαία κοινωνική ή πολιτισμική ομάδα και τα κίνητρα τα όποια τους ώθουν να ασχοληθούν με τις πολεμικές τέχνες ποικίλουν αναλόγως της προσωπικότητας, των ατομικών εμπειριών και του κοινωνικού υποβάθρου του καθενός. Έπιπροσθέτως, ή εξάσκηση

1. Στ. Παπαλεξανδρόπουλος, «Η Διάχυτη Νέα Θρησκευτικότητα», *Θεολογία* 94, 1 (2023), σσ. 11-22.

στις πολεμικές τέχνες πρωταρχικά αποτελεί μορφή φυσικής άσκησης, ή όποια πραγματοποιείται άνεξάρτητα από όποιανδήποτε πολιτισμική διάσταση. Όστόσο, ή εισαγωγή τών άσιατικών πολεμικών τεχνών στη Δύση συνοδεύθηκε από τήν αντίστοιχη εισαγωγή ποικίλων πολιτισμικών στοιχείων από χώρες τής άνατολικής Άσίας²: οί καθιερωμένες στολές (π.χ. τζοϋντο-γκί, παντελόνη χακάμα κ.ά.), οί πρακτικές διαλογισμοϋ που σέ όρισμένες σχολές άποτελοϋν τμήμα τής προπονητικής ρουτίνας, οί τελετουργικές κινήσεις (π.χ. ιαπωνική στάση σείζα, γονατιστές ύποκλίσεις προς τισ φωτογραφίες τών ιδρυτών τών πολεμικών τεχνών στο Καράτε, τó Τζοϋντο και τó Άικίντο, κ.ά.), οί ιδιαίτεροι χαιρετισμοί μεταξύ τών άσκουμένων και μεταξύ τών άσκουμένων και δασκάλων/ προπονητών (όπως ή ύπόκλιση από όρθια ή/και γονατιστή στάση στις ιαπωνικές πολεμικές τέχνες και ή άριστερή άνοικτή παλάμη έφαπτομένη με δεξιά γροθιά στις κινέζικες πολεμικές τέχνες), ένα στοιχειώδες λεξιλόγιο που επαναλαμβάνεται στις αντίστοιχες γλώσσες κατά τή διάρκεια τών προπονήσεων σέ συνδυασμό –μεταξύ άλλων– με μία σωρεία άντικειμένων, τά όποια συχνά διακοσμοϋν τισ σχολές πολεμικών τεχνών, όπως άγαλματίδια του Βούδα και τó ταοϊστικό σύμβολο τής κοσμικής άρμονίας Γίν-Γιάνγκ. Όστόσο, θά πρέπει νά ειπωθεί πως τά σύμβολα αϋτά δέν είναι ούτε πάντοτε θρησκευτικά, ούτε πως όλες οί πολεμικές τέχνες χαρακτηρίζονται από θρησκευτικές άναφορές. Όρισμένες έξ αϋτών έχουν ήδη ένταχθεί στους Όλυμπιακούς Άγώνες, όπως τó Τζοϋντο, τó Τάε-Κβόν-Ντο και πιό πρόσφατα τó Καράτε, ένω τó ιαπωνικό Τζουτζίτσου διδάσκεται σέ πολλές σχολές άστυνομίας. Επίσης, δέν θά μπορούσε νά άμφισβητηθεί τó γεγονός πως, ένω σέ χώρους που χρησιμοποιοϋνται για έξάσκηση στην καλαθοσφαίριση, τήν κολύμβηση, τήν άντισφαίριση κ.ά. ή αίσθητική είναι πάντοτε λιτή χωρίς τή χρήση συμβόλων (με έξαιρεση ίσως τά βραβεία ποικίλων μορφών που έχουν κερδηθεί από τισ αντίστοιχες ομάδες), στους χώρους που χρησιμοποιοϋνται για τήν έξάσκηση στο παραδοσιακό Καράτε και σέ ποικίλα είδη κινέζικων πολεμικών τεχνών ή αίσθητική που τά συνοδεϋει χαρακτηρίζεται από σύμβολα και άναφορές

2. Στο παρόν άρθρο θά άσχοληθούμε μόνο με μία κινέζική πολεμική τέχνη, όμως σέ γενικές γραμμές άναφερόμαστε στις πολεμικές τέχνες τής Κίνας, τής Ίαπωνίας, τής Κορέας, τής Μογγολίας κ.ά.

στην ιστορία και τη θρησκεία ανατολικών χωρών, ενώ παράλληλα ή ένασχόληση με μιὰ κάποιου είδους «φιλοσοφία τών πολεμικών τεχνών» είναι έπηρεασμένη άλλοτε από τόν Βουδισμό, άλλοτε από τόν Ταοϊσμό, με άμφοτέρους να γίνονται άντιληπτοί μάλλον ως «φιλοσοφίες» παρά ως «θρησκείες». Με άλλα λόγια, ό «Βούδας» άναγνωρίζεται μάλλον ως φιλόσοφος παρά ως θρησκευτικό πρόσωπο, ό Ταοϊσμός γίνεται άντιληπτός μάλλον ως μέθοδος άυτοβοήθειας παρά ως θρησκεία και παράλληλα ό διαλογισμός άφορά μάλλον μία προσπάθεια «χαλάρωσης» πριν από την έντατική προπόνηση παρά μία προσωπική έπικοινωνία με τό «Θείο» άνάλογη με εκείνη της προσευχής. Τόσο έκ μέρους τών δασκάλων, όσο και τών άσκουμένων, ή έκμάθηση πολεμικών τεχνών προερχόμενων από την Άσία συχνά άποτελεί τόσο άπλή φυσική άσκηση όσο και σπουδή στον πολιτισμό (ύλικό και πνευματικό) τών χωρών από τις όποιες προέρχονται. Ός έκ τούτου, δέν θα ήταν άτοπο να είπωθεί πώς όρισμένες περιπτώσεις πολεμικών τεχνών περιλαμβάνουν ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία συχνά θρησκευτικού χαρακτήρα, που όμως στο νέο αυτό πλαίσιο «άποθρησκαιοποιούνται».

Όπως θα δοϋμε, ό συσχετισμός μεταξύ θρησκευτικότητας και πολεμικών τεχνών έχει άπασχολήσει την ευρύτερη μελέτη της εισαγωγής του Βουδισμού σε χώρες της Δύσεως. Όστόσο, ή βασική προβληματική αυτής της μελέτης προϋποθέτει την προσέγγιση τών πολεμικών τεχνών ως ένιαίου και άνεξάρτητου πολιτισμικού μεγέθους. Άκόμη και έμπειρικά είναι εύκολο να διακρίνει κανείς μιὰ σωρεία διαφορετικών θρησκευτικών συμβόλων στους χώρους εξάσκησης τών πολεμικών τεχνών. Οί άπόπειρες ανάδειξης τών πολεμικών τεχνών ως ένιαίων πολιτισμικά όντοτήτων ώστόσο άφορούν μάλλον ιστορικές και θρησκευτικές πτυχές τών διαφορετικών χωρών κάθε πολεμικής τέχνης παρά εκείνων της Άνατολής και της Δύσεως ως δύο συμπαγών συνόλων. Η έν λόγω πολλαπλότητα όμως δέν σημαίνει πώς κάθε συζήτηση γύρω από τις θρησκευτικές προεκτάσεις τών πολεμικών τεχνών είναι άκαρπη. Οί πολεμικές τέχνες παραμένουν ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον «μέσο», διὰ του όποιού χώρες της Δύσεως εκτίθενται σε πολιτισμικά στοιχεία από την Άπω Άνατολή και ως συνέπεια αυτού να υίοθετούνται θρησκευτικές ιδέες και άντιλήψεις. Άπό την άλλη μεριά, άκριβώς αυτό τό «θολό» έννοιολογικά τοπίο είναι

πού συνεχίζει νὰ κινητοποιεῖ μελετητὲς καὶ ἐρευνητὲς στὴν ἀναζήτηση νοημάτων ὡς πρὸς τὶς θρησκευτικὲς (ἢ φιλοσοφικὲς ὅπως συνήθως ὀνομάζονται) διαστάσεις τῶν πολεμικῶν τεχνῶν.

Γιὰ παράδειγμα, ἡ μεταπτυχιακὴ ἔρευνα τοῦ Tao Thykier Makeef³ ἀποτελεῖ ἀξιοσημείωτη προσπάθεια ἐντοπισμοῦ τῆς σχέσεως ἀνάμεσα στὶς πολεμικὲς τέχνες καὶ τὴ θρησκευτικότητα. Συγκεκριμένα, ὁ Makeef πρότεινε τρεῖς τρόπους μέσω τῶν ὁποίων μπορεῖ νὰ γίνῃ κατανοητὴ αὐτὴ ἡ σχέση: Πρῶτον, ἡ «ἐγγενῆς» (intrinsic) σύνδεση τῶν πολεμικῶν τεχνῶν μὲ ποικίλες μορφὲς θρησκευτικότητας ἀφορᾶ τὴν “*sui generis*” σχέση ὀρισμένων πολεμικῶν τεχνῶν μὲ ἀντίστοιχες θρησκείες, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ Ἰαπωνικὸ Budo (κωδικοποιημένη ὀνομασία πού ἐμπερικλείει τὶς πολεμικὲς τέχνες πού προέρχονται ἀπὸ τὴν Ἰαπωνία) καὶ τὸ Ἰαπωνικὸ Ζέν. Δεύτερον, ἡ «ἐπικουρική» (auxiliary) σύνδεση τῶν πολεμικῶν τεχνῶν μὲ τὴ θρησκευτικότητα ἀφορᾶ τὴν «ἐπιδερμική» υἱοθέτηση στοιχείων τοῦ ἐνός «πολιτισμικοῦ συστήματος» ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τέλος, ἡ «ὠσμωτική» (osmotic) σύνδεση τῶν πολεμικῶν τεχνῶν μὲ τὴ θρησκευτικότητα ἀφορᾶ τὸν ἐντοπισμὸ διαφόρων στοιχείων πού τόσο οἱ πολεμικὲς τέχνες ὅσο καὶ οἱ θρησκείες (ἢ θρησκευτικότητες) πού τὶς συνοδεύουν μοιράζονται μεταξύ τους καὶ βιώνονται πολλὲς φορὲς ἀσυνείδητα.

Ἡ ἔρευνα τοῦ Makeef ἀφορᾶ μίαν ἀπόπειρα σύγκρισης τῆς κινεζικῆς πολεμικῆς τέχνης Tai Chi καὶ τῆς ρωσικῆς πολεμικῆς τέχνης Systema καὶ τὶς ἀντίστοιχες συνδέσεις πού ὑπείσρχονται μὲ τὸν Ταοϊσμὸ καὶ τὸν Ὀρθόδοξο Χριστιανισμὸ ἀντίστοιχα. Οἱ ὅροι πού πρότεινε ὁ Makeef ἔχουν νὰ κάνουν μὲ μίαν ἀμφίδρομη σχέση τῶν δύο «πολιτισμικῶν συστημάτων» παρὰ μὲ μιὰ μονοδιάστατη ἐρμηνεία πού μᾶλλον θὰ «χαρακτήριζε» παρὰ θὰ ἐξηγοῦσε ἓνα φαινόμενο. Αὐτὸ σημαίνει πὼς στοιχεῖα ἀπὸ τὶς πολεμικὲς τέχνες μποροῦν νὰ ἐντοπισθοῦν σὲ ποικίλες μορφὲς θρησκευτικότητας καὶ ἀντιστρόφως. Οἱ ἔννοιες αὐτές (ἐγγενῆς, ἐπικουρική, ὠσμωτική) μποροῦν νὰ φανοῦν χρήσιμες στὴ μελέτη

3. Tao T. Makeeff, *Martial Arts and Religion: A Study of Constructions of Identity based on Case-studies in Chinese and Russian Martial Arts and their Relationship to Daoism and Christianity*, https://www.academia.edu/30001522/Martial_Arts_and_Religion_A_Study_of_Constructions_of_Identity_based_on_Case_studies_in_Chinese_and_Russian_Martial_Arts_and_their_Relationship_to_Daoism_and_Christianity (25/10/2023).

τῆς «Διάχυτης Νέας Θρησκευτικότητας», καθώς προσφέρουν τρεῖς ἐνδιαφέροντες τρόπους προσέγγισης τοῦ θρησκευτικοῦ φαινομένου σὲ μία ἱστορική περίοδο ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ συχνές πολιτισμικές προσμίξεις καὶ κοινωνικοπολιτισμική ρευστότητα. Ὡστόσο, ἂν καὶ ἡ ἐν λόγῳ ἔρευνα εἶναι ἰδιαίτερα ἀξιόλογη ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴ τῶν παραπάνω ἐννοιολογικῶν ἐργαλείων, ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσει τὴν ἀρχικὴ τῆς προϋπόθεσης, ποὺ ἀφορᾷ τὶς πολεμικὲς τέχνες ὡς «πολιτισμικὸ σύστημα» ἰσάξιο σημασιολογικὰ τοῦ ἀντίστοιχου «πολιτισμικοῦ συστήματος» τῆς θρησκείας. Ἄν καὶ ὁ «διακαῆς πόθος» πολλῶν ἀσκουμένων στὶς πολεμικὲς τέχνες εἶναι νὰ τὶς παρουσιάσουν ὡς ἀνεξάρτητο πνευματικὸ σύνολο, ὅπως ἀναφέρθηκε παραπάνω, οἱ ὅποιες πολιτισμικὲς ἀναφορὲς ποὺ μποροῦν νὰ τὶς χαρακτηρίσουν ἀφοροῦν τὸ ἐθνικὸ καὶ θρησκευτικὸ πλαίσιο τὸ ὁποῖο ἐκπροσωποῦν. Ὡς ἐκ τούτου, ἐνῶ μποροῦν νὰ προσεγγισθοῦν οἱ «τρόποι» μὲ τοὺς ὁποίους οἱ πολεμικὲς τέχνες μποροῦν νὰ συνδεθοῦν μὲ τὴ θρησκευτικὴ ὡς «πολιτισμικὰ συστήματα», δὲν μπορεῖ νὰ προσεγγισθεῖ μὲ σαφήνεια τὸ περιεχόμενο τῶν πολιτισμικῶν αὐτῶν συστημάτων ποὺ τὰ καθιστᾷ δεκτικὰ στὴ σύνδεση τοῦ ἐνὸς μὲ τὸ ἄλλο.

Ἡ συνήθης ἀπάντηση εἶναι ἡ ὑποθετικὴ καὶ ἐξαιρετικὰ ἀφαιρετικὴ διχοτόμηση ἀνάμεσα στὴν «Ἀνατολή» καὶ τὴ «Δύση», ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται κατὰ κόρον σὲ τέτοιου εἴδους συζητήσεις. Ἡ διχοτόμηση, ἂν καὶ εἶναι ἰδιαιτέρως γοητευτικὴ ἀφοῦ ἀφήνει πολλὰ περιθώρια συνειρμῶν καὶ ὄνειροπολήσεων γύρω ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῶν ἐννοιῶν «Δύση» καὶ «Ἀνατολή», ἂν καὶ εἶναι βοηθητικὴ καθ' ὅτι περικλείει τοὺς πολιτισμοὺς χωρῶν ὅπως ἡ Κίνα, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Κορέα χωρὶς νὰ ἀπαιτεῖται ἐξειδικευμένη μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς ἐκάστοτε χώρας, ἔχει προκαλέσει μία σειρὰ ἀπὸ συζητήσεις, ποὺ ἀναδεικνύουν καὶ τὰ ὅρια τῶν δύο ἐννοιῶν ὡς πρὸς τὴν κατανόηση τῶν δύο πολιτισμικῶν μεγεθῶν καὶ φυσικὰ ὡς πρὸς τὶς θρησκευτικὲς διαστάσεις ποὺ τὰ χαρακτηρίζουν. Ἡ ὑπόθεση τοῦ Colin Campbell ὡς πρὸς τὸν «Ἐξανατολισμὸ τῆς Δύσης»⁴ εἶναι ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα. Ὁ συγγραφέας, ἐστιάζοντας στὴ θρησκεία, παρουσιάζει μὲ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον τὸ μωσαϊκὸ τῶν διαφοροποιήσεων ἀνάμεσα στὶς δύο περὶ θείου ἀντιλήψεις.

4. C. Campbell, "The Easternization of the West" στό: B. Wilson & J. Cresswell (ἐπιμ.), *New Religious Movements Challenge and Response*, Routledge, London 1999, σσ. 35-47.

Συγκεκριμένα, ὁ Campbell ἀναγνωρίζει τόσο τὴ μονόπλευρη φύση τῆς ἀλήθειας στὸν Θεό «ὡς πρόσωπο» σὲ ἀντιπαραβολὴ μὲ τὴν πολὺπλευρη καὶ ἀνοικτὴ φύση τῆς ἀλήθειας στὸν μυστικισμό τῆς ἀνατολῆς, ὅσο καὶ τὴν ἀποκοπὴ τοῦ θεϊκοῦ ἀπὸ τὸ κοσμικὸ ἐπίπεδο ὡς ἴδιον τῆς δυτικῆς θρησκευτικῆς σκέψεως σὲ ἀντιπαραβολὴ μὲ τὴν ἀνατολική, ποὺ θέλει τὸν θεϊκὸ κόσμο νὰ εἶναι ἓνας καὶ αὐτὸς μὲ τὸν ἐπίγειο. Οἱ διαφοροποιήσεις αὐτὲς ἀφοροῦν τὴ διαμόρφωση τῆς ὑπόθεσης περὶ ἐξανατολισμοῦ, ὄχι μόνον ὡς εἰσαγωγὴ στοιχείων ἀπὸ τὴ γεωγραφικὴ περιοχὴ τῆς Ἀνατολῆς στὴν ἀντίστοιχη τῆς Δύσεως, ἀλλὰ κυρίως στὴ μετατόπιση τῆς δυτικῆς θρησκευτικῆς σκέψεως ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον, τόσο μὲ τὴν κοινωνικὴ ὅσο καὶ μὲ τὴν ὑπερβατικὴ ἔννοια, πρὸς μιὰ ὑποτιθέμενη ἀνατολικὴ ἀντίληψη ποὺ θέτει στὸ ἐπίκεντρο τὴν ἀτομικὴ ἐνδοσκόπηση ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν ὀργανικὴ ταύτιση τοῦ ὑπερβατικοῦ μὲ τὸ ἐπίγειο ἀφ' ἑτέρου.

Ἐκ πρώτης ὄψεως, ὁ συλλογισμὸς φαίνεται νὰ ἀφορᾶ τὴν υἱοθεσία μιᾶς «ἀνατολικῆς» ἀντίληψης περὶ τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς ἀπὸ τὴ Δύση. Ἄν αὐτὴ ἢ υἱοθεσία ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν κυριολεκτικά, τότε ἀνακύπτουν δύο προβληματικές: Πρῶτον, ἢ πρόσληψη τῆς ἔννοιας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ὡς ἐνιαίων συστημάτων σκέψεως, ὅπως προαναφέρθηκε καὶ δεύτερον, ἢ ἔλλειψη ἐπαρκoῦς τεκμηρίωσης σχετικὰ μὲ τὴ μεταστροφή τῶν «δυτικῶν κοινωνιῶν» πρὸς τὶς κοινωνικὲς ἀξίες καὶ τὰ πολιτισμικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν «ἀνατολικῶν κοινωνιῶν», ἀντίστοιχα.

Ὁ Campbell χρησιμοποιεῖ τὶς ἔννοιες «ἀνατολικός» καὶ «δυτικός», συλλογιζόμενος δύο διαδοχικὲς ἔρευνες ποὺ διαχώρισαν τὶς πολιτισμικὲς αὐτὲς κατηγορίες: Ἡ πρώτη ἦταν τῶν Albert Gilgen καὶ Jae Hyung Cho, οἱ ὁποῖοι στὰ τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1970 προσπάθησαν νὰ ὀρίσουν γενικὰ τὴν ἀνατολικὴ σκέψη ὡς μονιστικὴ ἀντίληψη, κοινὴ στὸν Βουδισμό, τὸν Ταοϊσμό, τὸν Κομφουκιανισμό καὶ τὸν Ἰνδουισμό καὶ τὴ δυτικὴ σκέψη ὡς δυϊστικὴ ἀντίληψη ποὺ ἐντοπίζεται ὡς κοινὴ τόσο στὸν Χριστιανισμό, ὅσο καὶ στὸν Ἰουδαϊσμό καὶ σὲ ἀρκετὸ μέρος τῆς (κλασικῆς) ἑλληνικῆς σκέψεως.

Οἱ προκείμενες ποὺ ὀρίζαν τὰ γενικὰ σχήματα τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς σκέψεως ἦταν⁵:

5. C. Campbell, "The Easternization of the West", ὁ.π., σσ. 35-47.

Ανατολική σκέψη	Δυτική σκέψη
1. 'Ο άνθρωπος και η φύση είναι ένα. 2. Το πνευματικό και το υλικό είναι ένα. 3. 'Ο άνθρωπος πρέπει να αναγνωρίσει τη βασική του ένότητα με τη φύση, το πνευματικό και το νοητικό, περισσότερο από το να αναλύσει, να βάλει ταμπέλες, να κατηγοριοποιήσει, να χειρισθεί, να ελέγξει ή να καταναλώσει τα πράγματα του κόσμου. 4. Έξ αιτίας της ένότητας με όλη την ύπαρξη, ο άνθρωπος θα έπρεπε να νοιώθει «σαν στο σπίτι του» σε οποιοδήποτε μέρος και με οποιοδήποτε πρόσωπο. 5. 'Η επιστήμη και η τεχνολογία, στην καλύτερη περίπτωση, να δημιουργήσουν μια ψευδαίσθηση προόδου. 6. Η «φώτιση» εμπειρικλείει την επίτευξη της αίσθησης της ένότητας με το συμπαντικό. Είναι η κατάσταση που όλες οι διχοτομίες εξαφανίζονται. 7. 'Ο διαλογισμός, μια ιδιαίτερη κατάσταση σιωπηλής ένατένισης, είναι ουσιαστικός για την επίτευξη της διαφώτισης.	1. 'Ο άνθρωπος έχει χαρακτηριστικά που τον θέτουν διαχωρισμένο από τη φύση και τον κόσμο. 2. 'Ο άνθρωπος είναι διαχωρισμένος σε ένα σώμα, ένα πνεύμα και έναν νοῦ. 3. Υπάρχει ένας προσωπικός θεός που βρίσκεται πάνω από τον άνθρωπο. 4. 'Ο άνθρωπος πρέπει να ελέγξει και να χειρισθεί τη φύση για να εξασφαλίσει την επιβίωσή του. 5. Πρέπει να δοθεί έμφαση στην όρθολογική σκέψη και την αναλυτική προσέγγιση της επίλυσης προβλημάτων. 6. 'Η επιστήμη και η τεχνολογία μας έχουν δώσει μια καλή ζωή και προάγουν τη βασική μας ελπίδα για ένα ακόμη καλύτερο μέλλον. 7. 'Η δράση και το ανταγωνιστικό πνεύμα πρέπει να επιβραβεύονται.

Ἡ δεύτερη ἔρευνα ἀντίστοιχα πού χρησιμοποίησε ὁ Campbell ἦταν ἐκείνη τῶν David Krus καὶ Harold Blackman, οἱ ὁποῖοι, στὸ ἴδιο πνεῦμα, πραγματοποίησαν μίᾳ ἀκόμη τυπολογία πάνω στὴ διάκριση Ἀνατολῆς-Δύσεως⁶:

Ἀνατολή	Δύση
1. Σύνθεση	1. Ἀνάλυση
2. Ἀπολυτότητα	2. Γενίκευση
3. Ὁλοκλήρωση	3. Διαφοροποίηση
4. Ἀφαίρεση	4. Ἐπαγωγή
5. Ὑποκειμενικότητα	5. Ἀντικειμενικότητα
6. Δογματικότητα	6. Διανόηση
7. Διαισθηση	7. Λογικὴ
8. Ἀντι-επιστήμη	8. Ἐπιστήμη
9. Προσωπικὸ	9. Ἀπρόσωπο
10. Ἠθικὸ	10. Νομικὸ
11. Μὴ παρεκβατικὸ	11. Θετικὴ
12. Σύνδεση	12. Δύναμη
13. Ἐκσταση	13. Τάξη
14. Παράλογο	14. Ὁρθολογικὸ
15. Φαντασιακὸ	15. Κριτικὸ

Στὸ παρὸν κείμενο δὲν σκοπεύουμε νὰ ἐστιάσουμε ἰδιαίτερος στὶς κριτικὲς φιλοσοφικὲς ἐπεξεργασίες πού θὰ μπορούσαν νὰ πραγματοποιηθοῦν ἐπὶ τῶν παραπάνω τυπολογιῶν. Κατὰ τὸν Campbell, τὰ πλαίσια πού προαναφέρθηκαν δημιούργησαν ἓνα ρευστὸ ἱστορικὸ τοπίο ἀνάμεσα στὶς δύο αὐτὲς ἐκτεταμένες γεωγραφικὲς περιοχές, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἡ ἀνατολὴ ὑπερίσχυσε. Ἀναφερόμενος στὶς ἐπιρροὲς τοῦ θεολόγου Paul Tillich, ὡς ἐκπροσώπου τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ στὸν χριστιανισμό καὶ στὶς μετέπειτα ἐπιρροὲς τοῦ Herbert Marcuse καὶ τῆς Σχολῆς τῆς Φρανκφούρτης στὸν Μαρξισμό καὶ τὸν Σοσιαλισμό, ὁ Campbell ὑποστήριξε ὅτι στὴν πρώτη περίπτωσις ὑπῆρξε ἡ μεταστροφὴ ἀπὸ τὸ «ἐκεῖ πάνω» τοῦ Θεοῦ στὸ «ἐδῶ κάτω» τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος, ὅπως προαναφέρθηκε, γίνεται ἀντιληπτὸς ὡς ἐνιαῖο ὄλον. Στὴ δεύτερη περίπτωσις ἡ «σωτηριολογικὴ» ἀντίληψις τοῦ παραδοσιακοῦ

6. Στὸ ἴδιο, σ. 43.

Σοσιαλισμού έδωσε τή σκυτάλη στήν «πίστη για αύτοτελειοποίηση» (self-perfection). Στήν τελευταία περίπτωση ή επίδραση τής ψυχανάλυσης συνέβαλε στή στροφή αύτη του σοσιαλισμού, ό όποιος, ένδεχομένως χωρίς νά τó κατανοήσει, ταυτίσθηκε με τήν άνατολική σκέψη. Ή ισχύς τής τελευταίας δέν φάνηκε μόνον στή μετατόπιση δυτικών θεολόγων πρòς τις ιδιαίτερες άξίες της, αλλά και στήν άνθεκτικότητα που έδειξε άπέναντι στήν όλοένα και ισχυρότερη γνωσιακά δυτική έπιστήμη (κάτι που δέν κατάφερε νά κάνει ή δυτική θρησκευτική σκέψη).

Όπως τίθεται συγκεκριμένα άπό τόν Campbell:

Ό άκραίος άτομικισμός, ό αντιδυϊσμός, οι άξιώσεις για τή σχετικοποίηση τής αλήθειας, όλα τó κάνουν [τό άνατολικό παράδειγμα (Eastern paradigm)] συγκριτικά άτρωτο στήν όρθολογιστική και έπιστημονική έπίθεση. Πράγματι, ή άνατολική μυστικιστική θρησκεία τείνει νά χρησιμοποιεί τήν κοσμική άνθρωπιστική έπίθεση στήν παραδοσιακή θρησκεία πρòς όφελός της, ένw έκμεταλλεύεται έπίσης τις άβεβαιότητες και τις διαμάχες μέσα στήν έπιστήμη για νά άναπτύξει μυστικιστικές άξιώσεις⁷.

Ή παραπάνω τοποθέτηση έχει ιδιαίτερο ένδιαφέρον, καθώς άναδεικνύει τήν κοινωνική διάσταση τής διαδικασίας του έξανατολισμού. Άνεξάρτητα άπό τις προβληματικές, που και ό ίδιος ό Campbell έπισημαίνει, όπως ή έπιμονή νά συγκρίνει τήν Άνατολή με τó άνεπτυγμένο κομμάτι τής Δύσεως και τήν άνάπτυξη του Ίσλάμ που ένθαρρύνει τήν έπιστροφή σέ «παραδοσιακές μορφές χριστιανισμού», ή ύπόθεση αύτη παραμένει σημαντική, καθώς άναδεικνύει τις πολιτισμικές άποχρώσεις μιās γενικώτερης τάσης άπό τις συλλογικές ταυτότητες τής κλασικής νεωτερικότητας στις έξατομικευμένες όδους διαμόρφωσης του κοινωνικού έαυτού.

Ή σύνδεση τής έξατομίκευσης με τόν έξανατολισμό άποδεσμεύει τήν άνάλυση άπό τó δίπολο όμοιότητας-διαφορᾶς⁸ και περιγράφει μία σαφή άνακατάταξη πολιτισμικών και άξιακών δεδομένων άνάμεσα σέ δύο γενικές πολιτισμικές μορφές. Οι όροι «μετατόπιση», «μεταστροφή» κ.ά., που άναφέρθηκαν παραπάνω για νά προσδιορίσουν τήν πορεία

7. Στο ίδιο, σ. 43.

8. R. Jenkins, *Κοινωνική Ταυτότητα*, μετάφρ. Κατερίνα Γεωργοπούλου, έκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2007, σ. 26.

ἀναμόρφωσης τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ μέσω τῆς ἐνσωμάτωσης χαρακτηριστικῶν ἀπὸ τὴν Ἑνωμένην Ἀνατολήν, δὲν ἀφοροῦν στὸ ἐπιχείρημα τοῦ Campbell ἓνα συγκεκριμένο γεγονός ἢ μία σειρά ἀπὸ γεγονότα ποὺ διαμορφώνουν μία σαφῆ διαδικασία, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ἐνδείξεις μιᾶς σύγκλισης ἐξελίξεων σὲ ἓνα εὐρύτερο πλαίσιο ἀνάλυσης. Τὰ ἀντιθετικὰ μεταξὺ τους στοιχεῖα, ποὺ καταγράφηκαν στοὺς παραπάνω πίνακες, προσδιορίζοντας τὴν ιδεολογικὴ ἀντιπαράθεση τῆς κεντροανατολικῆς Ἀσίας καὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν μία πραγματικὴ συνδιαλλαγὴ μεταξὺ τους μέσα ἀπὸ τὶς γενικώτερες ἐξελίξεις τῶν δυτικῶν κοινωνιῶν κατὰ τὶς τρεῖς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ 20οῦ αἰ.

Ἡ παράκαμψη τοῦ ὕλιστικοῦ, βιομηχανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἐπιδίωξη μιᾶς ἄμεσης ἐπαφῆς μὲ τὴ φύση, ὑπὸ τὸ πρῖσμα μιᾶς ἀτομικῆς ιδεολογικῆς ἐπιλογῆς καὶ ἡ ἐπιδίωξη τῆς «ὀλοκλήρωσης» τοῦ ἑαυτοῦ μέσω μιᾶς διαρκοῦς ἐνδοσκόπησης, μέσω πρακτικῶν διαλογισμοῦ, μποροῦν νὰ ἰδωθοῦν ὄχι μόνον ὡς υἱοθέτηση ἀνατολικῶν ιδεῶν ἀπὸ τὶς δυτικὲς κοινωνίες ἀλλὰ καὶ ὡς ἐναλλακτικὲς ἀνταποκρίσεις τῶν δυτικῶν κοινωνιῶν στὶς ἱστορικὲς ἐξελίξεις τῆς ὕστερης νεωτερικότητας. Οἱ πτυχὲς τῶν ἐξελίξεων αὐτῶν εἶναι πολλὲς καὶ δημιουργοῦν ἓνα μεγάλο μωσαϊκὸ νέων ιδεολογιῶν καὶ κινήματων, ἀπὸ τὰ νέα ρεύματα τοῦ φεμινιστικοῦ κινήματος ἕως τὴν οἰκολογία καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἐπακόλουθη καλλιέργεια τῆς καταναλωτικῆς ταυτότητας ἕως τὴ διαμόρφωση νέων θρησκευτιῶν. Σὲ κάθε περίπτωση, οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς εἶχαν στὸ ἐπίκεντρο τὴν ἔννοια τῆς ἀτομικότητας.

Ἡ ἀντικατάσταση τῶν παλαιῶν συλλογικοτήτων ἀπὸ τὴν ἀναδιαμορφούμενη ταυτότητα εἶτε μὲ σταθερὰ ἀτομικοὺς ὄρους ἀπετέλεσε ἓνα πυρηνικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς μετάβασης ἀπὸ τὴν κλασικὴ στὴν ὕστερη νεωτερικότητα. Ταυτόχρονα μὲ τὶς μεταβάσεις αὐτὲς, ἡ διεύρυνση τῶν οικονομικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν δραστηριοτήτων, σχετικοποιώντας τὴ δυναμικὴ τῶν ἐθνικῶν συνόρων, συνεπαγόταν τὴν ἀνάπτυξη πολιτισμικῶν ἀνταλλαγῶν σὲ ἀτομικὸ ἐπίπεδο. Ὁ δυτικὸς ἄνθρωπος δὲν χρειαζόταν τὴ Βρετανικὴ Αὐτοκρατορία γιὰ νὰ γνωρίσει ξένους πολιτισμοὺς ὅταν θὰ μπορούσε νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ μόνος του. Ἔτσι ἡ «στροφὴ πρὸς τὴν Ἀνατολήν» θὰ μπορούσε νὰ ἀποτελεῖ τὴν πολιτισμικὴ ἔκφραση τῆς «στροφῆς πρὸς τὸν ἑαυτό».

Ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Campbel εἶναι ἐξαιρετική ὡς πρὸς τὴν παρουσίαση τῆς «ἀγωνίας τῆς Δύσεως» νὰ ἐπαναπροσδιορίσει τὸν ἑαυτό της τὴν ἐπαύριον τῶν μεταπολεμικῶν χρόνων. Ἡ «στροφή πρὸς τὸν ἑαυτό» μέσῳ τῆς υἱοθέτησης θρησκευτικῶν ἰδεῶν ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ Ἀσία δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ θρησκευτικὴ ἔκφραση τοῦ ἰδεολογικοῦ ἀτομικισμοῦ, πού τόσο οἱ Beatniks ὅσο καὶ οἱ Hippies ἐξέφρασαν κατὰ τὴς δεκαετίες τοῦ '50 καὶ τοῦ '60 ἀντίστοιχα⁹. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Βουδισμὸς προσέλαβε μίαν νέα προσαρμογὴ στὸ δυτικὸ πολιτισμικὸ περιβάλλον, καθὼς τὸ Ζέν συνδέθηκε μὲ τὴν ἀνάδυση μιᾶς νέας ἀτομικιστικῆς κουλτούρας. Συγκεκριμένα, ἡ ἰδέα μιᾶς ὀρισμένης κατεύθυνσης τοῦ Ζέν, πού ἀφοροῦσε τὴν ἀντίληψη τῆς πραγματικότητος ὡς συνθήκης κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἀλήθεια ταυτίζεται μὲ τὸν κόσμον τῶν αἰσθητῶν φαινομένων καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι δυνατὸν νὰ βιωθεῖ ἄμεσα εἴτε μέσῳ τοῦ διαλογισμοῦ εἴτε μέσῳ τῆς ἀποδοχῆς πὼς ὁ «φυσικὸς κόσμος» εἶναι τόσο «φυσικά» πραγματικὸς ὅσο καὶ «φυσικά» καλός, ἔμελλε νὰ ἐπηρεάσει καθοριστικὰ μίαν σωρεία καλλιτεχνικῶν ρευμάτων¹⁰ καὶ κοινωνικῶν κινήματων πού, ἂν καὶ ἀποτελοῦσαν ἓνα μεγάλο μωσαϊκὸ τῆς σύγχρονης ἱστορίας τῆς Δύσεως, εἶχαν ἓναν κοινὸ παρονομαστή: τὴ «στροφή στὸν ἑαυτό». Μὲ ἄλλα λόγια, μίαν θρησκευτικὴν ἰδέαν προερχόμενὴ ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ Ἀσία μετασχηματίσθηκε στὴν πλέον κοσμικὴ ἰδέαν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ: τὸν ἀτομικισμὸ καὶ τὸ κοσμικὸ πνεῦμα.

Σὲ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Steve Bruce ἤλθε γιὰ νὰ ἐξισοροπήσει τὴν ἀντιλήψεις περὶ «Ἐξανατολισμοῦ τῆς Δύσεως», καθὼς προσπάθησε νὰ ἐπαναπροσδιορίσει τὴ θρησκευτικὴ ἐπίδραση τῆς «Ἀνατολῆς» πρὸς τὴ «Δύση», ἐστιάζοντας περισσότερο στοὺς τρόπους μέσῳ τῶν ὁποίων ὁ δυτικὸς κόσμος ἀναπροσαρμόζει τὸν Βουδισμὸ σὲ μίαν διαδικασίαν ἐνσωμάτωσης. Ἡ ἔρευνά του ἐστίασε στὸ Ἡνωμένο Βασίλειο, στὸ ὁποῖο ὁ Βουδισμὸς γνώρισε ἰδιαίτερη ἀνθήση ἕως τὴν ἀπογραφή τοῦ 2011. Ὁ Bruce ἐστίασε στὴ χρῆση βουδιστικῶν ἰδεῶν καὶ πρακτικῶν μὲ στόχο τὴν ἐνίσχυση τοῦ «φυσικὰ καλῶς ἔχειν» (well-being). Συγκεκριμένα, ἀναφέρεται στὴ χρῆση μεθόδων

9. Στ. Παπαλεξανδρόπουλος, «Ζέν: Ἀπὸ τὴν Ἀληθινὴ Πραγματικότητα στὴν Καθημερινότητα», στό: Χρ. Κωνσταντοπούλου, *Ὅψεις τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ. Ἰαπωνικὲς ἐπιρροές*, ἐκδ. Παπαζήση, Ἀθήνα 2017, σσ. 53-61.

10. Στὸ ἴδιο, σ. 56.

διαλογισμοῦ καὶ τῶν «ἐσωτερικῶν πολεμικῶν τεχνῶν», ὅπως ἐπίσης καὶ στὶς προτροπές ὀρισμένων περιοδικῶν ψυχολογίας γιὰ τὴ δημιουργία μικρῶν «βωμῶν» μέ «πνευματικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὶς ἀντίστοιχες κουλτοῦρες τῶν ἀναγνωστῶν»¹¹. Ἄν καὶ δὲν τὸ ὀνομάζει μέ τὸν ἴδιο τρόπο, ὁ Bruce ἀναφέρεται στὸν Βουδισμό ὡς τμῆμα τῆς «Διάχυτης Νέας Θρησκευτικότητας». Στὴ συλλογιστικὴ του, ἡ Δύση διανύει μία μακρὰ ἱστορικὴ περίοδο ταχύτατης καὶ ἀνεμπόδιστης ἐκκοσμίκευσης, ποὺ θέτει στὸ περιθώριο τὶς ὀργανωμένες μορφές θρησκευτικότητας. Ὡς ἐκ τούτου, κάθε εἰσροὴ ἀπὸ ἀνατολικές θρησκείες προσλαμβάνει ἀναγκαστικά «κοσμικὸ» παρά «θρησκευτικὸ» χαρακτήρα. Αὐτὸ δὲν σημαίνει πὼς χάνουν τὸ ἀρχικὰ θρησκευτικὸ τους περιεχόμενο. Ἐκεῖνο ποὺ μεταβάλλεται εἶναι ὁ ρόλος ποὺ καλοῦνται νὰ παίξουν στὸ κοσμικὸ πολιτισμικὸ περιβάλλον τοῦ δυτικῶν κόσμου. Μὲ ἄλλα λόγια, ἐὰν ἓνα θρησκευτικὸ στοιχεῖο μπορεῖ νὰ ἐνισχύσει τὴν ἀτομικότητά μας μᾶλλον παρά νὰ τὴ μεταβάλλει, τότε εἶναι καλοδεχούμενο. Τὸ ἐρώτημα ὡστόσο ποὺ παραμένει ἀνοικτὸ εἶναι τὸ πῶς ὁ Βουδισμὸς (ἢ ἴσως καὶ εὐρύτερα οἱ ἀνατολικές θρησκείες) εἶναι τόσο δεκτικὸς στὴν ἐκκοσμίκευση; Γιατί μποροῦμε νὰ συζητήσουμε (ὅπως συχνὰ συμβαίνει τόσο σὲ καθημερινές ὅσο καὶ σὲ ἀκαδημαϊκές συζητήσεις) τὸ ἂν ὁ Βουδισμὸς εἶναι θρησκεία ἢ φιλοσοφία ἐνῶ ἡ ἴδια συζήτηση γύρω ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό ἢ τὸ Ἰσλάμ θὰ ἐστερεῖτο σοβαρότητας; Ὁ λόγος εἶναι διττός: ἡ ἱστορικότητα τοῦ Βούδα ὡς προσώπου ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ἀντίληψη τοῦ ἀπολύτου (ἢ Θεοῦ) ὡς κατάστασης μᾶλλον παρά ὡς προσώπου ἀφ' ἑτέρου. Ἐὰν ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Βουδισμοῦ γεννήθηκε, φωτίσθηκε καὶ πέθανε ἀπὸ τὴ μία πλευρά, καὶ τὸ θεϊκὸ στοιχεῖο μᾶλλον ἔχει νὰ κάνει μέ τὴν ἀτομικὴ ἐνδοσκόπηση παρά μέ τὸν ἐκκλησιασμό ἀπὸ τὴν ἄλλη, τότε ἡ ἐν λόγῳ θρησκεία ἀναπόφευκτα καθίσταται ἀνοικτὴ σὲ πρακτικὲς ἐπιλεξιμότητες, κατὰ τὶς ὁποῖες ὀρισμένα στοιχεῖα μποροῦν νὰ υἱοθετηθοῦν κατὰ κόρον, ἐνῶ ἄλλα ὄχι. Πολλές φορές τὰ ἴδια τὰ ἀγαλματίδια μέ τὴ μορφή τοῦ Βούδα ἢ τὰ βουδιστικά «κομποσκοίνια» θεωροῦνται μᾶλλον διακοσμιακὰ ἐσωτερικοῦ χώρου παρά θρησκευτικὰ ἀντικείμενα. Συνεπῶς, ὁ Βουδισμὸς γίνεται ἀντιληπτὸς ὡς ἓνα φιλοσοφικὸ σύστημα ποὺ διακατέχεται ἀπὸ

11. St. Bruce, *Secular beats Spiritual: The Westernisation of the Easternisation of the West*, Oxford University Press, Oxford 2018, σ. 99.

μία ιδιαίτερη αισθητική, πού μπορεί να υιοθετηθεί επιλεκτικά από τον δυτικό άνθρωπο, δίχως να αλλοιώνεται ή κοσμική του ταυτότητα.

Στή διαδικασία αυτή, δεν αποτελεί έκπληξη τὸ γεγονός ὅτι ἡ μετάδοση τοῦ Βουδισμού στή Δύση δὲν πραγματοποιεῖται κατ' ἀνάγκη μέσω κάποιου εἴδους ἱεραποστολῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ μέσου τῆς πολιτισμικῆς βιομηχανίας. Ἐδῶ μπορεί κανεῖς νὰ διακρίνει μιὰ σειρά ἀπὸ κινηματογραφικὲς ταινίες, διακοσμητικὰ ἀντικείμενα, βιβλία «αὐτοβοήθειας» ἐμπνευσμένα ἀπὸ ἐρμηνεῖες τῶν Βουδιστικῶν διδασκαλιῶν κ.ἄ., τὰ ὁποῖα ἂν καὶ ἀναπαριστοῦν βουδιστικὲς ἰδέες δὲν προσδοκοῦν κάποιου εἴδους ἄμεσο προσηλυτισμό.

Τί ρόλο ὅμως παίζουν οἱ πολεμικὲς τέχνες καὶ τὸ Μοναστήρι Σαολὶν σὲ αὐτὴν τὴ διαδικασία; Ὁ βασικώτερος δίαυλος γιὰ τὴν προώθηση τῶν πολεμικῶν τεχνῶν στὸν δυτικὸ κόσμο ἦταν ὁ κινηματογράφος. Οἱ πολεμικὲς τέχνες ἀποτελοῦν ιδιαίτερο κινηματογραφικὸ εἶδος, τὸ ὁποῖο, ἂν καὶ εἶχε μεγάλη ζήτηση, δὲν ἔχει ὡστόσο συγκεντρώσει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν εἰδικῶν τοῦ σινεμά. Οἱ ταινίες πού ἀναπαριστοῦν τὸν «κόσμο τῶν πολεμικῶν τεχνῶν» γνώρισαν ιδιαίτερη ἀνθήση κατὰ τὴ δεκαετία τοῦ '80 καὶ στὶς ἡμέρες μας συνεχίζου νὰ ἐξελίσσονται. Ἄν καὶ αισθητικὰ ὡς εἶδος ἔχουν ἀντιμετωπίσει ιδιαίτερη κριτικὴ, λόγω τῆς ἐλλιποῦς ἐπεξεργασίας τῶν ἀντίστοιχων σεναρίων καὶ τῆς ιδιαίτερης ἔμφρασης πού ἔδιναν στὶς σκηνὲς μάχης «σῶμα μὲ σῶμα»¹², ἀναμφίβολα ἀπετέλεσαν ἓνα ἀπὸ τὰ «κανάλια» μέσω τῶν ὁποίων ἡ «Δύση» γνώρισε τὶς ἀνατολικὲς θρησκείες. Ἄλλωστε, παράδειγμα αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἀναφορὰ στὴν ταινία *Ὁ Τελευταῖος Σαμουράι*, πού ἔγινε στὴν ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου. Σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο, ἡ περίπτωση τοῦ Μοναστηριοῦ Σαολὶν δὲν ἀποτελεῖ ἐξάιρεση. Τὸ μοναστήρι δὲν γνώριζε μεγάλη φήμη ἕως τὴ δεκαετία τοῦ '80, ὁπότε καὶ ἡ ταινία *Shaolin Temple* (1982) δημιούργησε ἓνα μεγάλο κύμα ἐνδιαφέροντος πρὸς τὸ μοναστήρι, συνεχίζοντας τὴν ἀλυσίδα πού συνδέει τὴν προώθηση τῶν πολεμικῶν τεχνῶν μὲ τὸ σινεμά. Ἕνας ἀσκούμενος στὶς πολεμικὲς τέχνες καὶ πρωταγωνιστὴς τῆς ταινίας συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲ τὶς διπλωματικὲς σχέσεις Κίνας-Η.Π.Α., καθὼς συμμετεῖχε σὲ ἐπίδειξη μέσα στὸν Λευκὸ Οἶκο. Ὁ ἀσκούμενος

12. V. Pinel, *Σχολές, κινήματα καὶ εἶδη στὸν κινηματογράφο*, ἐκδ. Μεταίχμιο, Ἀθήνα, 2004, σελ. 40-41.

ονομαζόταν ἦταν Li Lianjie καὶ ἔγινε εὐρύτερα γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Jet Li.

Πλέον, τὸν 21ο αἰῶνα τὸ Μοναστήρι Σαολίν ἔχει ἀποκτήσει παγκόσμια ἐμβέλεια. Μία σειρά μοναχῶν Σαολίν, μεταναστεύοντας στὶς Η.Π.Α. καὶ σὲ χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἀνοιξαν σχολές Σαολίν Κοὺνγκ Φού, διατηρώντας διττὴ ταυτότητα: ἐκείνη τοῦ βουδιστῆ μοναχοῦ, μὲ ὅ,τι αὐτὸ συνεπάγεται ὡς πρὸς τὴν ἀναγνώρισή τους ὡς «πνευματικά» (θρησκευτικά) πρόσωπα, καὶ ἐκείνη τοῦ δυτικοῦ κοσμικοῦ ὑποκειμένου, ποὺ ἀπολαμβάνει τὰ ὕλικά καὶ μὴ ἀγαθὰ τῆς δυτικῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας. Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ ἀναδιοργάνωσε τὸ Μοναστήρι Σαολίν, τὸ ὁποῖο πλέον ἀποτελοῦσε τόσο θρησκευτικὸ τόπο, ὅσο καὶ ἐξαγωγίμο πολιτισμικὸ προϊόν προερχόμενο ἀπὸ τὴν Κίνα καὶ τὸν κινεζικὸ Βουδισμό. Ἀξίζει ἐπίσης νὰ εἰπωθεῖ πὼς τὸ συγκρότημα τοῦ Μοναστηριοῦ Σαολίν ἀποτελεῖ μνημεῖο παγκόσμιας πολιτισμικῆς κληρονομιάς ἀπὸ τὴν UNESCO καὶ ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὰ σημαντικὴ πηγὴ πλούτου γιὰ ὁλόκληρη τὴν ἐπαρχία Henan, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὴ μεγαλύτερη ἐπαρχία τῆς κινεζικῆς ἐπικράτειας. Τμῆμα τῶν ἐσόδων τοῦ Μοναστηριοῦ ἀποτελοῦν καὶ οἱ τρόποι μέσῳ τῶν ὁποίων κάποιος μπορεῖ νὰ ἐκπροσωπήσει τὸ Μοναστήρι Σαολίν ὡς «μοναχός». Τὸ Μοναστήρι Σαολίν δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μία ἀπὸ τὶς πολλὲς περιπτώσεις «ἀνασύστασης τοῦ παρελθόντος». Ἐνα ἰδιαίτερο εἶδος Βουδισμοῦ, ποὺ ἐντοπίζεται σὲ πολλὲς χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας καὶ ἔλαβε ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ ἐντὸς τοῦ Μοναστηριοῦ μέσῳ τῆς ἀνάπτυξης τῶν πολεμικῶν τεχνῶν, ἀναβίωσε μέσα ἀπὸ τὸν κινηματογράφο¹³ καὶ κατάφερε νὰ ἐκπροσωπήσει ὡς ἄλλο σχῆμα κατ' ἐξοχὴν τὸ σύνολο τῶν παραδόσεων τῶν πολεμικῶν τεχνῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας στὸ σήμερον.

Οἱ μοναχοὶ ποὺ συμμετέχουν στὴν «ἐξαγωγή» τῶν πολεμικῶν τεχνῶν τοῦ Μοναστηριοῦ Σαολίν, οἱ ὁποῖοι εἴτε εἶναι Κινέζοι εἴτε ὄχι, στὴν Ἑλλάδα ἔχουν τὸν τίτλο τοῦ «κοσμικοῦ ἀποστόλου»¹⁴. Ὁ «παραδόξος»

13. Πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι ἡ σειρά μὲ τὸν David Carradine “Kung Fu” ὑπῆρξε ἰδιαίτερα γνωστὴ στὸ ἐλληνικὸ κοινὸ καὶ ἀπετέλεσε σημεῖο ἀναφορᾶς γιὰ πολλοὺς ἀσκουμένους στὶς πολεμικὲς τέχνες.

14. Οἱ κατηγορίες μοναχῶν ποὺ βρίσκονται ἐντὸς τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι τέσσερις: α) οἱ χειροτονημένοι Βουδιστὲς μοναχοὶ ἢ «πλήρως ὀρισμένοι μοναχοί»: μένουν στὸ μοναστήρι, εἰδάλλως ἀκολουθοῦν αὐστηρὰ τὶς ἐπιταγὲς τοῦ Μοναστηριοῦ ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωση τῆς καθημερινότητάς τους β) οἱ μάχιμοι μοναχοὶ Σαολίν: ἔχουν

αὐτὸς τίτλος ἔχει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον. Τὸν χαρακτηρίζουμε «παράδοξο» ὄχι λόγῳ κάποιας ἀσυνέπειας ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενό του ἀλλὰ λόγῳ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον ἐμπερικλείει τὶς δύο αὐτὲς ὄψεις τῆς βουδιστικῆς θρησκείας, τὴν κοσμικὴ καὶ τὴ θρησκευτικὴ, ποὺ στὶς ἡμέρες μας ἀποπειροῦνται νὰ προωθηθοῦν. Ὡς ἀποτέλεσμα, κατὰ τὴν εἰσροὴ τοῦ Βουδισμού στὴ Δύση, μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐντοπίσει θρησκευτικὰ στοιχεῖα ποὺ γίνονται ἀντιληπτὰ κατὰ τρόπο κοσμικὸ ἢ κοσμικὰ κίνητρα ποὺ ἐκφράζονται κατὰ τρόπο θρησκευτικὸ (π.χ. ἡ διδασκαλία τοῦ Βούδα ὡς φιλοσοφία μᾶλλον παρὰ ὡς θρησκεία καὶ ἡ υἱοθέτησή της γιὰ τὴν ἐπίτευξη κάποιας «αὐτοβελτίωσης»). Τὰ φαινόμενα αὐτὰ θὰ γίνουν περισσότερο κατανοητὰ στὴ συνέχεια, μὲ τὴν καταγραφή τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἔρευνας εἶναι ὅμως ἀναγκαῖο στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ διευκρινισθεῖ τὸ πλαίσιο διεξαγωγῆς της.

Κατὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς ἔρευνάς μας γύρω ἀπὸ τὴν προώθηση τοῦ Σαολίν Κοὺνγκ Φου στὴν Ἑλλάδα, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις ποὺ κατέληξαν σὲ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσες καὶ διαφωτιστικὲς συζητήσεις ὡς πρὸς τὰ κίνητρα καὶ τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα ποὺ κάποιος μπορεῖ νὰ ἀποκτήσει μέσα ἀπὸ τὴν ἐξάσκηση στὶς πολεμικὲς τέχνες. Σὲ αὐτὴ τὴ διαδικασία, οἱ πολεμικὲς τέχνες φάνηκε νὰ ἀποτελοῦν τὸ «πολιτισμικὸ σύστημα» παρὰ ἢ θρησκεία τοῦ Βουδισμού. Πιὸ συγκεκριμένα, ἀπὸ τὴν ἔρευνα προέκυψε πὼς ἡ «κουλτούρα Σαολίν» χωρίζεται σὲ τρία τμήματα: i. τὸ «Γού», ποὺ ἀφορᾷ τὴν πολεμικὴ τέχνη, τὸ σύνολο δηλαδὴ τῶν κωδικοποιημένων τεχνικῶν μάχης· ii. τὸ «Γί», ποὺ ἀφορᾷ ἓνα σύνολο μὴ-πολεμικῶν πρακτικῶν (ὅπως οἱ διατροφικὲς συνήθειες καὶ ὁ διαλογισμὸς) καὶ iii. τὸ «Τσάν», ποὺ ἀφορᾷ τὴ «φιλοσοφία», τὴ γνώση δηλαδὴ καὶ τὴν ἐξοικείωση τῶν ἀσκουμένων στὶς βουδιστικὲς διδασκαλίες. Ὁ κάθε ἀσκούμενος ἀκολουθεῖ τὸ «μονοπάτι» αὐτὸ μὲ διαφορετικὸ ρυθμὸ καὶ σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς δυνατότητές του, καθ' ὅτι τὸ Σαολίν Κοὺνγκ Φου στὶς ἀντιλήψεις ὀρισμένων ἀσκουμένων ἀποτελεῖ ἀπὸ μόνου τοῦ ἓνα πλαίσιο διαμόρφωσης τῆς ἀτομικῆς ταυτότητας.

παρακολουθήσει τὸ πρόγραμμα πολεμικῶν τεχνῶν τοῦ ναοῦ καὶ συνήθως ἀκολουθοῦν στρατιωτικὴ καριέρα· γ) τὰ μέλη τῶν ὁμάδων ἐπιδείξεων καὶ δ) ἀπλοὶ μαθητὲς ποὺ ἔχουν παρακολουθήσει μαθήματα πολεμικῶν τεχνῶν ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἀναμειχθεῖ μὲ τὶς βουδιστικὲς διδασκαλίες.

Οἱ ἀσκούμενοι ἐπέλεξαν τὸ Σαολὶν Κούνγκ Φουὸ μὲ γνώμονα τὴν προσέγγιση μιᾶς «καθαρώτερης» ἱστορικᾶ καὶ πολιτισμικᾶ μορφῆς ὑποκειμενικῆς συγκρότησης ὡς πρὸς τὶς πολεμικὲς τέχνες. Γιὰ ἓνα μέρος τῶν ἀσκούμενων λοιπόν, τὸ Μοναστήρι Σαολὶν παίζει τὸν ρόλο τῆς ἐπαναπροσέγγισης τῆς πολιτισμικῆς ταυτότητας στὶς πολεμικὲς τέχνες, προσδίδοντας τὴν ἐμπειρικὴ βάση πάνω στὴν ὁποία ὁ ἀσκούμενος μπορεῖ νὰ ὀδηγηθεῖ σὲ μιὰ «αὐθεντικώτερη» πορεία. Ἡ πολεμικὴ τέχνη τοῦ Μοναστηριοῦ Σαολὶν δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ ὡς ἀπλὴ σωματικὴ ἄσκηση, ἀλλὰ ὡς ἓνα σύνολο πρακτικῶν καὶ ἀντιλήψεων ποὺ στόχο ἔχουν τὴν «κατανόηση τοῦ Τσάν». Οἱ πρακτικὲς αὐτὲς καὶ ἀντιλήψεις ἔχουν νὰ κάνουν μὲ τὴν καθημερινὴ ζωὴ στὸ σύνολό της καὶ ἐκφράζονται στὶς διατροφικὲς συνήθειες καὶ τὴ συχνὴ ἄσκηση ἢ ὁποία ὀδηγεῖ στὴν «αὐτοπαρατήρηση», στὸν ἐντοπισμὸ δηλαδὴ καὶ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προσωπικῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν «ἀδυναμιῶν». Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τὸ ἀνθρώπινο σῶμα προσεγγίζεται μᾶλλον ὡς ἓνα πνευματικὸ καὶ νοερὸ στοιχεῖο τῆς ταυτότητάς μας παρὰ ὡς ἡ ὕλική μας διάσταση. Ὁ ἀσκούμενος δύναται νὰ «αὐτοβελτιωθεῖ» μέσω τῆς παρατήρησης τῆς ἐξέλιξης τοῦ σώματός του διὰ τῆς ἐξάσκησης στὸ Σαολὶν Κούνγκ Φουὸ καὶ –ὡς ἐκ τούτου– νὰ ἐντάξει τὴν «ἐξάσκηση» αὐτὴ καὶ στὴν πνευματικὴ του καλλιέργεια.

Πολλὲς φορές, αὐτὴ ἡ ὀλιστικὴ ἀντίληψη πάνω στὶς τρεῖς πτυχὲς τοῦ Σαολὶν ἀφορᾶ τὴν ἀποφυγὴ τῆς φαντασιακῆς πλαισίωσης τῶν πολεμικῶν τεχνῶν ἀπὸ τὸν δυτικὸ πολιτισμὸ. Ὅπως προειπώθηκε, τὸ σῶμα λαμβάνει τὸν χαρακτήρα ἐνὸς μέσου πνευματικῆς καλλιέργειας, ἢ ὁποία ὀρίζει τὶς καθημερινὲς συνήθειες κατὰ συγκεκριμένο τρόπο, σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχὲς ἐνὸς δεδομένου συστήματος ἰδεῶν καὶ ὄχι τόσο μὲ τὴν ἀποκλειστικὴ καλλιέργεια ἐνὸς εὐρωστου σώματος. Ἐπιπροσθέτως, ἡ ἀνάγκη ἐμβάθυνσης στὸν τομέα τῆς ἄσκησης τῶν πολεμικῶν τεχνῶν ἐκκινεῖ ἀπὸ τὴν ἐλλιπῆ πληροφόρηση καὶ δημιουργεῖ ἓνα πέρασμα ἀπὸ τὴν προβολὴ τοῦ Σαολὶν μέσα ἀπὸ τὴν μαζικὴ πολιτισμικὴ βιομηχανία στὴν ἀτομικὴ ἐντρύφηση στὰ πολιτισμικὰ δεδομένα τοῦ Μοναστηριοῦ Σαολὶν καὶ στὴν τελικὴ ταύτιση μὲ αὐτὸν μέσα ἀπὸ τὴν ἔνταξη καὶ ἐξάσκηση σὲ αὐτό. Προκειμένου νὰ ταυτισθεῖ καὶ νὰ συνδεθεῖ μὲ τὸ Μοναστήρι, ὁ ἀσκούμενος πολλὲς φορές πραγματοποιεῖ μακρὰ ταξίδια ποὺ διαρκοῦν ἕως καὶ δύο ἡμέρες προκειμένου νὰ ἐξασκηθεῖ

στήν «πηγή» του Σαολίν. Η πλήρης ανάδειξη ενός χρονοβόρου και κοπιαστικού ταξιδιού αναδεικνύεται ως απόδειξη της θέλησης και της ατομικής στοχοθεσίας για την εκμάθηση της πολεμικής τέχνης του Σαολίν, ή όποια χαρακτηρίζεται «αύθεντική». Η σύνδεση με την «πηγή» αφορά την ανακάλυψη μιᾶς αύθεντικής συνθήκης εκμάθησης πολεμικών τεχνών, ή όποια σχετίζεται με την εκμετάλλευση των δυνατοτήτων αυτοπροσδιορισμού ως προς την αναζήτηση μέσω του ταξιδιού ενός νέου, αύθεντικότερου και γνησιώτερου πολιτισμικού αγαθού.

Φυσικά, η αναζήτηση της αύθεντικότητας θα μπορούσε να αποτελεί τόσο θρησκευτικό όσο και κοσμικό αίτημα, κάτι που έχουμε δει να συμβαίνει σε διάφορες ιστορικές περιόδους. Στην προκειμένη περίπτωση, η αύθεντικότητα αφορά μία ιδιαιτέρως ενδιαφέρουσα διαδικασία. Ο άσκούμενος αναζητεί μία αύθεντική συνθήκη εντός του πλαισίου των πολεμικών τεχνών (όχι του Βουδισμού) σε ένα βουδιστικό μοναστήρι, φορώντας βουδιστικά ενδύματα, ακολουθώντας μία σειρά από βουδιστικά (όχι κοσμικά) τελετουργικά και στο τέλος πιστοποιείται ως «κοσμικός απόστολος» και αποκτά και τυπικά τη δυνατότητα να συμμετάσχει σε μία «ἀποστολή» διάδοσης της τέχνης αυτής στο έξωτερικό. Το ερώτημα όμως που αναδύεται είναι: Τί συνέβαινε πριν από την απόκτηση της αύθεντικής τέχνης του Σαολίν;

Οι ατομικές επιλογές, που εν πολλοίς καθορίζουν τη συγκρότηση του ύποκειμένου κατά την εφηβική και προεφηβική ηλικία, μετουσιώνονται σε ιδεολογικό πλαίσιο διαμόρφωσης του έαυτού. Από τη διατροφική επιλογή ως προς τις ιδιαίτερες ατομικές προτιμήσεις και την ήθικη τοποθέτηση στο περιβάλλον, ή όποια είναι συνδεδεμένη με μετα-υλιστική λογική ως προς τη σχέση ανθρώπων και ζώων, πραγματοποιείται ένα πέρασμα σε μιᾶ συστηματικότερη τοποθέτηση σε ένα φιλοσοφικό πλαίσιο. Η ἄθληση και ἡ ἐξάσκηση τοῦ σώματος ἐγκολπώνεται ἀπὸ τὶς πολιτισμικὲς καὶ ἠθικὲς παραμέτρους τοῦ Σαολίν. Ἰδιαιτέρω ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ ζήτημα τῆς ὑγείας, τὸ ὁποῖο ἐμφανίζεται ὡς ἀποτέλεσμα μιᾶς ατομικῆς ἐπιλογῆς γιὰ τὴ βελτίωση τοῦ φυσικὰ καλῶς ἔχειν. Ἡ χορτοφαγία ἐνισχύεται ὡς στοιχεῖο τόσο γιὰ τὴν προώθηση τοῦ φυσικὰ καλῶς ἔχειν ὅσο καὶ ὡς στοιχεῖο ἐναρμόνισης μετὰ τὸ πολιτισμικὸ πλαίσιο τοῦ Μοναστηριοῦ

Σαολίν, ὅπως αὐτὸ ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ τὸ «Γί», πού (ὅπως εἶδαμε) ἀποτελεῖ τὸ σύνολο τῶν μὴ πολεμικῶν πρακτικῶν τῶν ἀσκουμένων. Τὸ ζήτημα τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς υἰείας τίθεται στὸ προσκῆνιο μὲ ἀναφορὰ στὸ πλαίσιο ἐξάσκησης στὸν Σαολίν. Ὁ ρόλος τοῦ δασκάλου καθίσταται κεντρικὸς στὴν καλλιέργεια τῆς υἰείας, καθὼς ὁ δάσκαλος ἐμφανίζεται ὡς καθοδηγητὴς στὴν ἐξάσκηση, ἡ ὁποία μὲ τὴ σειρά τῆς δημιουργεῖ τὸ βίωμα γιὰ τὴ διαχείριση τῶν προσωπικῶν ὑποθέσεων τῆς ζωῆς. Ἡ ἔννοια τῆς ἀτομικότητας ἐμφανίζεται μὲ ψυχολογικοὺς ὅρους ὡς πρὸς τὶς συναισθηματικὲς ἐπιρροὲς τῆς ἐνασχόλησης μὲ τὸ Σαολίν, τὸ ὁποῖο προσδίδει χαρὰ, εὐδιαθεσία καὶ ἡρεμία. Ἐπιπροσθέτως, ἡ ὑποβάθμιση τῆς ἐνασχόλησης ὡς κάλυψης ἐλευθέρου χρόνου ἀφορᾶ τὴ βαρύτητα τῆς σημασίας πού προσδίδεται στὸ πλαίσιο διαμόρφωσης τῆς ὑποκειμενικότητας καὶ τῆς ἀνάδειξης τῆς πολιτισμικῆς ταυτότητας, μὲ σωματικοὺς καὶ ἀντικειμενικότερους ὅρους. Μὲ ἄλλα λόγια, ἂν τὸ Σαολίν Κουνγκ Φού γίνεῖ ἀντιληπτὸ ὡς ἓνα ἀπλό «χόμπι», τότε ἀναπόφευκτα θὰ ἀπωλέσει μέρος ἀπὸ τὶς εὐεργεσίες πού μπορεῖ νὰ προσδώσει στὸν ἐκάστοτε ἀσκούμενο· ἄρα ὁ ἀσκούμενος θὰ πρέπει νὰ ἐνταχθεῖ στὸ σύνολο τῶν πτυχῶν τοῦ Σαολίν.

Οἱ προσωπικὲς μεταβολὲς πού ἐπέρχονται μὲ τὴν ἄσκηση ἀποτελοῦν στοιχεῖο ἐνίσχυσης τῆς αἴσθησης τῆς ἀτομικῆς ἐπιλογῆς καὶ δημιουργοῦν τὴν πεποίθηση ἢ καὶ τὴν παρατήρηση μιᾶς αὐτοβελτίωσης. Ἀναμφίβολα τὸ κριτήριον ἀληθείας μπορεῖ νὰ ἐντοπισθεῖ μόνον στὰ λεγόμενα τῶν ἀνθρώπων πού βιώνουν τὶς ἐν λόγω μεταβολὲς καὶ ἐν τέλει καὶ ἐν μέρει αὐτοπροσδιορίζονται μέσα ἀπὸ αὐτές. Ἡ διαδικασία αὐτὴ συχνὰ βιώνεται σὰν ὁ ἀσκούμενος νὰ «ἀνακαλύπτει» κάτι νέο ὡς πρὸς τὸν ψυχισμό του. Τὰ «ὅρια τοῦ ἑαυτοῦ» πού ὑπερβαίνονται καὶ ἡ «οὐσία τοῦ ἑαυτοῦ» πού ἀνακαλύπτεται ἢ βιώνεται ἀποτελοῦν ιδέες πού συχνὰ ἀναφέρονται στὸ ἐν λόγω πλαίσιο. Οἱ ἀσκούμενοι συχνὰ μεταφράζουν τὶς ἀναπόφευκτες ψυχολογικὲς καὶ σωματικὲς μεταβολὲς πού ἐπέρχονται μέσῳ τῆς ἄσκησης ὡς «αὐτοανακάλυψη», ὡς ἓνα δηλαδὴ τμῆμα τοῦ ἑαυτοῦ τους, τὸ ὁποῖο ἀγνοοῦσαν καὶ ἐνετόπισαν μέσῳ τῆς ἐνασχόλησής τους μὲ τὸ Σαολίν Κουνγκ Φού. Ἡ ιδέα αὐτὴ παρουσιάζεται ὡς μία φιλοσοφικὴ προσέγγιση πού ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν ἴδια τὴν καθημερινὴν ζωὴ, ὥστόσο δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἀγνοηθεῖ ἢ ὁμοιότητά της μὲ τὴν ιδέα τοῦ Ζὲν Βουδισμού, ὅτι ἡ βουδικὴ φύση

είναι κάτι που ένυπάρχει στον άνθρωπο και αποκαλύπτεται μέσω του διαλογισμού.

Αυτή ή αναπαραστατική σχέση με τον έαυτο αποτελεί μία μορφή έλέγχου της ατομικής έσωτερικότητας. Η έπιμονή στην έξάσκησι με συγκεκριμένα μοτίβα σωματικής κινησιολογίας οδηγεί στον διαχωρισμό των σωματικών ίκανοτήτων σε κατεκτημένες δεξιότητες και προσεγγίσιμες δυνατότητες. Η αντίληψη περι όρίων του έαυτου που υπερβαίνονται μέσα στο πλαίσιο της έξάσκησι στις μαχητικές (κυρίως) τεχνικές του Σαολίν Κουνγκ Φού λειτουργεί ως διαρκής έπαναπροσδιορισμός της σχέσεως με το σώμα του άσκουμένου. Όρισμένες φορές αυτή ή σχέση του σώματος με το πνεύμα γίνεται αντίληπτη μέσω της έννοιας της πειθαρχίας, ή όποια δίνει τη δυνατότητα στον άσκούμενο να βιώσει τον έλεγχο άρχικά του σώματός του και έπειτα της καθημερινότητάς του.

Η μεταβολή αυτή που βιώνεται μέσα από τό «πολιτισμικό σύστημα» του Σαολίν άφορα δύο σημεία: την άφομοίωσή του ως τρόπου ζωής άφ' ένός και την ανάδειξη της πειθαρχίας ως μορφής αυτοβελτίωσης άφ' έτέρου. Η ατομική ένταξη στο πλαίσιο κανόνων του Μοναστηριού Σαολίν οδηγεί στη δόμηση της καθημερινότητας σύμφωνα με τους κανόνες αυτούς. Η σύνδεση με τις δυναμικές του πολιτισμικού πειθαναγκασμού είναι σαφής και το τελικό όφελος του άτομου είναι ή αίσθηση ήρεμίας, ένω ή σύνδεση του έσωτερικού με το έξωτερικό πλαίσιο αυτοαντίληψης είναι έπίσης σημαντική σε ένα πολιτισμικό πλαίσιο που συνδέει έννοιολογικά και βιωματικά τις δύο αυτές όψεις της ατομικής ύπαρξης. Όστόσο, ή πειθαρχία, όπως παρουσιάζεται εδώ, δεν έχει να κάνει με την άπαιτούμενη συμπεριφορά προκειμένου να έπιτευχθεί κάποιος συλλογικός στόχος, αλλά με τον έλεγχο των παρορμήσεων και των συμπεριφορών που θα όδηγοῦσαν σε μη έπιθυμητές συμπεριφορές. Έτσι, μπορεί κάποιος να αντίληφθει τον αυτοέλεγχο ως μέσο προκειμένου να βελτιωθεί ή ποιότητα ζωής. Θα μπορούσε να έντοπισθεί ή ιδέα πως ό αυτοέλεγχος (ή ό περιορισμός των έπιθυμιών) μπορεί να όδηγήσει σε μία καλύτερη ζωή, ιδέα έξαιρετικά κοντά στη βουδιστική σχέση μεταξύ νιρβάνα και έλέγχου των έπιθυμιών.

Όλα αὐτὰ σχετίζονται μὲ τὴν ἀτομικιστικὴν διάσταση τοῦ Σαολίν Κουνγκ Φού. Ἐὰν διευρύνουμε τὴ συζήτηση στὶς θρησκευτικὲς καὶ εὐρύτερα πολιτισμικὲς διαστάσεις αὐτοῦ τοῦ συστήματος, τότε μποροῦμε νὰ προβοῦμε σὲ ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Συγκεκριμένα, οἱ «κοσμικοὶ ἀπόστολοι», ἂν καὶ ἀτομικὰ «κοσμικοί», σὲ θεσμικὸ ἐπίπεδο υἱοθετοῦν καὶ ἓνα βουδιστικὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖο ἀρχίζει μὲ τὶς λέξεις «Σί» (ἀπὸ τὴ λέξη Σιτζιαμουνι ἢ Σακιαμουνι), ποὺ σημαίνει ἀκόλουθος τοῦ Βούδα, «Γιάν» (ποὺ δείχνει τὴ γενεὰ στὴν ὁποία ἀνήκει ὁ μοναχός) καὶ μία ἀκόμη λέξη ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ὄνομα ποὺ δίνεται ἀπὸ τὸ Μοναστήρι Σαολίν στὸν ἐκάστοτε «κοσμικὸ ἀπόστολο». Ἔτσι ἔχουμε Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἐξασκοῦνται μένοντας γιὰ κάποιον χρονικὸ διάστημα στὸ Μοναστήρι Σαολίν καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφουν στὶς πατρίδες τους χωρὶς νὰ ἔχει μεταβληθεῖ ἡ χριστιανικὴ τους ταυτότητα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ὁ Βουδισμὸς Τσᾶν πολλὰς φορὲς παρουσιάζεται ὡς συγκρητικὸς, ἤτοι ὡς θρησκεία ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἐνσωματώσει τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία δίχως νὰ μεταβάλλεται οὐδεμία ἀπὸ τὶς δύο θρησκευτικὲς ταυτότητες, ἐὰν ὁ ἀσκούμενος ἐπιθυμῆ νὰ πράξει κάτι τέτοιο. Ἡ ἠθικὴ ἐπιταγὴ τοῦ «καλοῦ» παρουσιάζεται ὡς κοινὸς παρονομαστὴς ἀνάμεσα στὶς δύο θρησκείες, ἐνῶ ὁ Βουδισμὸς Τσᾶν (κινεζικὴ ὀνομασία τοῦ Ζέν) ὡς ἓνα πολιτισμικὸ σύστημα, τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ ἐνσωματώσει κυριολεκτικὰ ὅλες τὶς θρησκείες.

Ἡ σύνδεση τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Βουδισμοῦ ὡς πρὸς τὴν βασικώτερη ἠθικὴ ἔννοια τοῦ «καλοῦ» ὁδηγεῖ σὲ μία εὐθέως ὑβριδικὴ ἀντίληψη περὶ θρησκείας. Ἡ ιδιότητα τοῦ Τσᾶν νὰ ἐνσωματώνει ἄλλες θρησκείες, ποὺ σχετίζεται μὲ τὴν ἀνοιχτὴ τοποθέτησή του ἀπέναντι σὲ αὐτές, ἀναδεικνύει δύο ἐπίπεδα ἀντίληψης τοῦ ὑπερβατικοῦ, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὸν Χριστιανισμὸ ὡς «κλειστὴ» θρησκεία καὶ τὸ Τσᾶν ὡς «ἀνοιχτό» πλαίσιο ἀποδοχῆς τῶν ἠθικῶν κανόνων ποὺ φέρνουν στὸ ἐπίκεντρο τὴν ἔννοια τῆς «καλοσύνης». Ὡστόσο, ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἐπισήμανση ὀρισμένων ἀσκουμένων ὅτι ἔχουν ἀντιμετωπισθεῖ «μὲ φόβο» ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία. Ἡ σύνδεση τῶν πολεμικῶν τεχνῶν μὲ τὴν «πορεία ζωῆς» τῶν ἀσκουμένων παρουσιάζεται ὡς γνώμονας, μὲ τὸν ὁποῖο προσδιορίζεται ἡ πορεία τους μέσα στὸ σύστημα τοῦ Σαολίν. Ἐδῶ παρουσιάσθηκε ἓνα ἀρκετὰ ἐντυπωσιακὸ στοιχεῖο, ὅταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀσκουμένους (ὁ μοναδικὸς ποὺ δήλωσε πὼς εἶναι Βουδιστὴς κατὰ

τὸ θρήσκευμα καὶ «πλήρως ὀρισμένους μοναχούς¹⁵») παρατήρησε πὼς ἂν καὶ ὁ Βουδισμὸς Τσάν εἶναι ἄγνωστος στὴν Ἑλλάδα καὶ πὼς πολλὲς φορὲς ἔχει ἀντιμετωπίσει καχυποψία ὡς πρὸς τὴ διδασκαλία τοῦ Σαολίν Κούνγκ Φού, ἐν τούτοις δὲν ἔχει ἀντιμετωπίσει ἀνάλογες ἀντιδράσεις ἀπὸ Ἑλληνες Ὀρθόδοξους μοναχοὺς, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ἀνέφερε, τὸν ἔχουν ἀντιμετωπίσει μὲ ἰδιαίτερη εὐγένεια καὶ ἀποδοχή.

Ἡ διαφοροποίηση τοῦ Βουδισμού ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό σὲ ἐπίπεδο ἐμπειρίας καὶ πραγματικότητας ἔχει ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὴ σχέση ἀτομικότητας καὶ κοινωνικοῦ πλαισίου. Ἡ ἐπιλεξιμότητα γιὰ τὴν ὁποία ἔγινε λόγος ἀρχικὰ ἀφορᾷ τὴ δυνατότητα τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ, ὁ ὁποῖος συνεπάγεται τὴν ἀπώλεια τῆς παλαιότερης ιδιότητας καὶ τελεῖται μὲ κοσμικὰ κριτήρια ποὺ ἀναδεικνύουν τὴν ἐμπειρία ἔναντι τῆς παράδοσης. Ἡ τοποθέτηση τοῦ ὑποκειμένου σὲ διακριτὴ θέση ἀπὸ τὸ συλλογικὸ πολιτισμικὸ πλαίσιο ὁδηγεῖ στὴν πρόκληση ἢ σὲ προϋδεῶσεις πρόκλησης φοβικῶν συναισθημάτων. Ἐπιπροσθέτως ἡ σύγκλιση μὲ τοὺς Ὀρθόδοξους μοναχοὺς ἀναδεικνύει τὴ σημασία τοῦ ἀσκητισμοῦ ὡς σημείου σύγκλισης καὶ διαφοροποίησης ἀπὸ τὸ «κοσμικὸ κοινωνικὸ πλαίσιο». Γιὰ ἄλλους ἀσκουμένους, ὁ βουδισμὸς γινόταν ἀντιληπτὸς ὡς ἓνας «τρόπος ζωῆς» μᾶλλον παρὰ ὡς θρησκεία. Τὸ Γού, τὸ Γι καὶ τὸ Τσάν ἀποτελοῦσαν συχνὲς ἀναφορὲς γιὰ νὰ ἀναδειχθεῖ τὸ Σαολίν Κούνγκ Φού ὡς συνειδητὴ ἐπιλογή τρόπου ζωῆς, δίχως νὰ γίνεται ἰδιαίτερη ἀναφορὰ στὴν ταυτότητα τοῦ Βουδιστῆ, ἐνῶ γιὰ κάποιους ἄλλους, ἂν καὶ ἐπιλέγονται πρακτικὲς ὅπως τὸ τσι κούνγκ, ἢ ὁποία ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴ διαχείριση κάποιας μορφῆς ἐνέργειας ποὺ ἐνυπάρχει στὸ ἀνθρώπινο σῶμα καὶ ἐλέγχεται μέσω τοῦ πνεύματος (πρακτικὴ γνωστὴ στὴν Κίνα, ποὺ τελεῖται στὰ πλαίσια τοῦ Κομφουκιανισμοῦ, τοῦ Ταοῖσμοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ Βουδισμού), ἢ ταυτότητα τοῦ Ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ παραμένει ἀμετάβλητη. Στὸ σημεῖο αὐτὸ μποροῦμε νὰ δοῦμε μία ἀπόπειρα διαμόρφωσης ὑβριδικῆς ταυτότητας ποὺ ἐνσωματώνει στοιχεῖα ἀπὸ δύο διακριτὰ θρησκευτικὰ συστήματα. Ὡστόσο, τὸ ἐρώτημα παραμένει ἀνοικτὸ ὡς πρὸς τὸ ἂν τὰ δύο συστήματα ἐναρμονίζονται λειτουργικά. Ἡ ἀπάντηση ἐξακολουθεῖ νὰ ἀφορᾷ τὴν

15. Μὲ τὸν ὄρο αὐτὸν ὁ συνεντευξιζόμενος προσδιόρισε τὸν ρόλο του ὡς ἐκπροσώπου τοῦ Μοναστηριοῦ Σαολίν.

αὐτοβελτίωση τοῦ ἀτόμου καὶ τὶς δυνατότητες τοῦ Τσᾶν Βουδισμού νὰ συνεισφέρει σὲ αὐτὴν τὴν κατεύθυνση, ἀνεξαρτήτως ὅποιασδήποτε θρησκευτικῆς ἐπιρροῆς.

Παράλληλα, μίᾳ ἄλλῃ ἐνδιαφέρουσα πτυχή ἀπετέλεσε ἡ «ἱστορικότητα» ποὺ χαρακτηρίζει τὸ Μοναστήρι Σαολίν, καθὼς πολλοὶ ἐκ τῶν ἀσκουμένων ἀναφέρθηκαν στὴν παράλληλη πορεία τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ κινεζικοῦ λαοῦ ὡς πολεμικῶν λαῶν ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ βροῦν κοινὸ παρονομαστὴ μέσῳ τῶν πολεμικῶν τεχνῶν. Ἐπὶ τῆς οὐσίας πρόκειται γιὰ μίᾳ φανταστικῆ ἱστορικῆ σύνδεση ἀνάμεσα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κίνα ὡς πρὸς τὴν ἀρχαία στρατιωτικὴ ἱστορία τῶν δύο κρατῶν ἀναφέρεται ὡς πολιτισμικὴ σύνδεση μεταξὺ τῆς Ἑλλάδας ὡς κοινωνικοπολιτισμικοῦ πλαισίου καὶ τῆς πολεμικῆς τέχνης τοῦ μοναστηριοῦ Σαολίν. Οἱ Ἕλληνες γίνονται ἀντιληπτοὶ ὡς ἐγγενῶς πολεμικοὶ λαοὶ καὶ συνδέονται μὲ τὶς πολεμικὲς παραδόσεις τῆς Κίνας. Ὁ ἰδιάζων ὕβριδισμὸς ποὺ ἀφορᾶ δύο διακριτὲς ἐθνικὲς συνθήκες προϋποθέτει τόσο τὴν ἰσχυροποίηση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας ὅσο καὶ τὴν ἐμφάνιση ἐκείνου ποὺ ἀποκαλεῖται «ταυτότητα πολεμιστῆ» (warrior identity), ἡ ταυτότητα δηλαδὴ ἐκείνη ποὺ συνδέει τοὺς ἀσχολούμενους μὲ τὸν «πόλεμο» ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητας, θρησκευματος κ.τ.λ. Ἐπιπροσθέτως, ἡ πρακτικὴ τοῦ διαχωρισμοῦ μεταξὺ Χριστιανισμοῦ καὶ Βουδισμού, γιὰ τὴν ὁποία ἔχει γίνῃ λόγος προηγουμένως, ἀποτελεῖ τὸν προσδιορισμὸ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δασκάλων/κοσμικῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μαθητῶν, οἱ ὅποιοι ἐπιλέγουν τὸ πολεμικὸ κομμάτι (Γού) ἔναντι τοῦ συνολικοῦ (Γού/Γί/Τσᾶν). Ὁ ἴδιος ἐνοποιητικὸς παράγοντας προσδιορίζει τὴν κοινὴ ἱστορία, μὲ αἴσθημα ἀδικίας πρὸς τὴ χώρα προέλευσης, ἡ ὁποία ἀδυνατεῖ νὰ δικαιώσῃ τὴν ἱστορικὴ τῆς διάσταση, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἔκφραση τῶν πολεμικῶν τεχνῶν νὰ ἐντοπίζεται στὶς πολιτισμικὲς ἐπιλογὲς τῆς Κίνας. Μὲ ἄλλα λόγια, ἐφ' ὅσον ἡ Ἑλλάδα δὲν διατηρεῖ στὸ ἀκέραιο τὶς παραδόσεις τῆς ὡς πρὸς τὶς πολεμικὲς τέχνες, ἀλλὰ ἡ Κίνα εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ πράξῃ γιὰ τὸν δικὸ τῆς πολιτισμὸ, τότε οἱ ἀσκούμενοι στὶς πολεμικὲς τέχνες βρίσκουν διέξοδο στὴ δευτέρῃ ἐπιλογῇ.

Ἡ ἐθνικὴ διάσταση εἶχε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἐφ' ὅσον οἱ ἐθνικὲς ἱστορίες παρουσιάσθηκαν ὡς «κοινὸς παρονομαστῆς» γιὰ τὴν πολιτι-

σμική αυτή ανταλλαγή. Ἐάν καί ἡ θρησκευτική διάσταση εἶχε νά κάνει μέ διαφοροποιήσεις ὡς πρὸς τὶς ἐρμηνεῖες γύρω ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Βουδισμού Τσάν καὶ τὸ ἐννοιολογικὸ του πλαίσιο, ἡ ἐθνικὴ διάσταση ἀφοροῦσε μᾶλλον μία ἰδιάζουσα «πολιτισμικὴ ἀνταλλαγὴ πολεμικῶν ἱστοριῶν». Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ θρησκεία ἀποτελεῖ ἓνα «πολιτισμικὸ σύστημα» πολὺ πιὸ εὐπλαστο καὶ εὐκόλο στὴ διαμόρφωση ὑβριδικῶν ταυτοτήτων ἀπὸ ὅ,τι τὸ ἔθνος. Στὴν πρώτη περίπτωσι, μία θρησκεία ὅπως ὁ Βουδισμὸς Τσάν, ἡ ὁποία (ὅπως εἶδαμε) ἔχει ὑποστῆ ἰδιαιτέρες ἐρμηνεῖες κατὰ τὴν εἴσοδό της στὸν δυτικὸ κόσμον, ὑπόκειται σὲ μιὰ διαδικασίαν «ἀποκοπῆς» ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ θρησκευτικότητά της, διατηρώντας ὡστόσο τὰ σύμβολα καὶ τὶς θρησκευτικὰς τῆς ιδέας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ Σαολὶν Κουνγκ Φου ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς κινεζικῆς ἱστορίας καὶ πολιτισμοῦ, ἀποτελεῖ παράλληλα πολιτισμικὸ δάνειον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς «παράλληλης» ἱστορίας τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Κίνας.

Ὅπως εἶδαμε παραπάνω, μιὰ κοινῶς παραδεδεγμένη ἀντίληψη ἀποτελεσε ἡ ἀποστασιοποίησις ὀρισμένων ἀσκουμένων στὸ Σαολὶν Κουνγκ Φου ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴν διάστασιν τοῦ Τσάν. Ἐάν καί ἡ γνῶσις ὡς πρὸς τὴ θρησκευτικὴν διάστασιν τοῦ μοναστηριοῦ Σαολὶν εἶναι σαφῆς καὶ οἱ ταυτίσεις μέ αὐτὴν δὲν ἐκλείπουσι, ἐν τούτοις παρατηρεῖται ἡ ἀποδέσμευσις τοῦ Τσάν ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸν του περιεχόμενον. Συγκεκριμένα ὁ Βουδισμὸς, ἂν καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς θρησκεία, ὅπως καὶ οἱ γενικὲς δογματικὲς κατευθύνσεις του (Τεραβάντα, Μαχαγιάννα, Βατζραγιάννα), ἡ ἀποδοχὴ τοῦ Βουδισμού ὡς θρησκευύματος σταματᾷ στὸ Τσάν. Σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὑποστηρίζεται πῶς ὁ Τσάν Βουδισμὸς εἶναι μία «φιλοσοφία», ἥτοι μία «κοσμικὴ» ἀντίληψις ποὺ δὲν ἔχει σαφῆ χαρακτηριστικὰ καὶ εἶναι πάντοτε ἀνοιχτὴ σὲ νέας ἐρμηνεῖς καὶ προσεγγίσεις. Στὴν πραγματικότητι, ὁ Βουδισμὸς νοεῖται μᾶλλον ὡς ἓνα σύνολον ἰδεῶν καὶ πρακτικῶν, τὸ ὁποῖον μπορεῖ κάποιος νὰ ἐπιλέξει, νὰ χρησιμοποιήσῃ, νὰ υἱοθετήσῃ ἢ καὶ νὰ πιστέψῃ, παρὰ ὡς ἓνα σύνολον διδασκαλιῶν ποὺ ὀρίζει στὸν καθένα ἓναν δεδομένον τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ πράττειν. Τὸ Μοναστήριον Σαολὶν θεωρεῖται ὁ τόπος γέννησις τοῦ Βουδισμού Τσάν (λόγω τῆς παραδοσιακῆς του σύνδεσις μέ τὸν Ἰνδὸ μοναχὸ Μποντιντάρμα (κινεζ. Τὰ Μό), ποὺ

εἰσήγαγε τὸ Τσάν στὴν Κίνα· καὶ οἱ τρόποι κατανόησης τοῦ Βουδισμού ἔχουν νὰ κάνουν μὲ τὶς πολεμικὲς τέχνες, οἱ ὁποῖες σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο θεωροῦνται ἀναπόσπαστο τμῆμα τῆς βουδιστικῆς παράδοσης, μὲ τὴ «φιλοσοφία» σχετικὰ μὲ τὴν ἀτομικὴ ἐπιλογή καὶ στάση ἀπέναντι στὸ σύνολο τῶν διαστάσεων τῆς κουλτούρας τοῦ Μοναστηριοῦ Σαολίν καὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Βουδισμό ὡς θρησκεία, ποὺ ἀφορᾶ τὴν πλήρη υἰοθέτηση τῆς βουδιστικῆς διδασκαλίας καὶ πρακτικῆς.

Ὅπως καθίσταται προφανές, ἡ ἀντίληψη περὶ Βουδισμού ἐδῶ τίθεται μὲ ὄρους σχετικότητας. Ἡ φιλοσοφία, ὡς πῶς «ἀπονευρωμένος» καὶ νομιμοποιημένος ὄρος ποὺ συνδέεται περισσότερο μὲ τὶς ἀτομικὲς ἐπιλογὲς αὐτοπραγμάτωσης, ἀναδεικνύεται ὡς περιεχόμενο τοῦ Ζέν/Τσάν.

Πολλὲς φορὲς ἀναδεικνύεται καὶ ὁ «κοσμικός» χαρακτήρας τοῦ Μοναστηριοῦ Σαολίν ὡς πρὸς τὶς συνήθειες τῶν ἀσκουμένων ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ Δύση, καθὼς ὑπάρχουν ἀναφορὲς σὲ ἀσκουμένους εἴτε ντυμένους κατὰ τὰ δυτικὰ πρότυπα εἴτε φορώντας θρησκευτικὰ ἀντικείμενα ἀπὸ ἄλλες θρησκείες, ὅπως σταυρούς, καθὼς καὶ στὴν ἰσότητα καὶ τὴν ἐνσωμάτωση ποὺ χαρακτηρίζει τὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀσκουμένων, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν εἶναι ἄνδρες ἢ γυναῖκες. Ἐπιπροσθέτως, οἱ ἀσκούμενοι στὸ Μοναστήρι Σαολίν μποροῦν νὰ τρῶνε κρέας καὶ νὰ παντρεύονται, ἐὰν τὸ θελήσουν, ἀρκεῖ νὰ ἀνήκουν στοὺς «μάχιμους» καὶ ὄχι στοὺς «κανονικούς» μοναχοὺς. Πρόκειται γιὰ μία ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα παρατήρηση καὶ προσέγγιση, καθὼς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἔρχονται στὴν ἐπιφάνεια οἱ «κοσμικὲς» πλευρὲς τοῦ Μοναστηριοῦ Σαολίν. Τὸ ἴδιο τὸ Μοναστήρι ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ ἐντάξει μὲ πολλοὺς τρόπους τόσο Κινέζους ὅσο καὶ διεθνεῖς ἀσκουμένους, προκειμένου νὰ προωθηθοῦν τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Οἱ «κοσμικοὶ ἀπόστολοι» ἔπειτα λαμβάνουν τὶς ἀντίστοιχες πιστοποιήσεις, ὥστε νὰ ἀνοίξουν καὶ νὰ λειτουργήσουν σχολὲς Σαολίν Κούνγκ Φού, δίχως νὰ ἀπαιτεῖται οἰαδήποτε σύνδεση μὲ τὸν Βουδισμό καὶ τὶς διδασκαλίες του. Ἡ ἴδια ἡ ζωὴ στὸ Μοναστήρι Σαολίν παρουσιάζεται δίχως περιορισμοὺς ὡς πρὸς τὴν ἀποδοχὴ ἀνθρώπων ἀπὸ ἄλλες χῶρες, ἀρκεῖ νὰ εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐξασκηθοῦν σκληρὰ στὸ Σαολίν Κούνγκ Φού. Αὐτὴ ἡ στάση ἀναδεικνύει τὴν ἀνεκτικότητά τῶν μοναχῶν Σαολίν ὡς πρὸς τὶς ἀτομικὲς ἐπιλογές. Στὴν

πραγματικότητα, τὸ μοναστήρι θεωρεῖται πρόσφορο ἔδαφος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ προστασία τῆς ἀτομικότητας τοῦ καθενός, γεγονός πού συνδέεται μὲ τὴ σχέση ἀτομικότητας καὶ διακινδύνευσης. Ταυτόχρονα, στοιχεῖα τῶν ταυτοτήτων τῆς Δύσεως θεωρεῖται ὅτι διατηροῦνται ἀνέπαφα καὶ ὡς ἐκ τούτου λειτουργοῦν ὡς στοιχεῖο ἀτομικότητας καὶ ἑτερότητας μᾶλλον, παρὰ ὡς δομικὰ στοιχεῖα συγκρότησης τοῦ ἑαυτοῦ.

Τὸ Σαολὶν Κούγγκ Φού ὡς «πολιτισμικὸ σύστημα» φαίνεται πὼς ξεκινᾶ καὶ διαδίδεται διατηρώντας τὶς ἀρχές τῆς ἀνεκτικότητας καὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ διαφοροετικοῦ. Ὡστόσο, ἡ «μεταφύτευσή» του στὸ πολιτισμικὸ μωσαϊκὸ τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος παρουσιάζεται ἀρκετὰ πιὸ πολύπλοκη. Τόσο δάσκαλοι ὅσο καὶ μαθητὲς ἀναφέρθηκαν στὴ δυσπιστία μὲ τὴν ὁποία ἔχουν ἀντιμετωπισθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, λόγῳ τῆς ἐνασχόλησής τους μὲ τὸ Σαολὶν Κούγγκ Φού. Τὸ Σαολὶν Κούγγκ Φού φαίνεται νὰ γίνεται ἀντιληπτὸ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ σύνολο ὡς τμήμα τοῦ Βουδισμού καὶ τῆς Ἀσίας ἐν γένει, πού ἐλάχιστα ἔως καθόλου σχετίζεται μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς. Τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον ταυτίζεται μὲ τὴν ἄγνοια ὡς πρὸς τὰ βουδιστικὰ δεδομένα καὶ θεωρεῖται φοβικὸ καὶ ἀδαές. Τί εἶναι ὅμως ἐκεῖνο πού ἀγνοεῖ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον καὶ γνωρίζουν οἱ ἀσκούμενοι; Ἡ, μὲ ἄλλα λόγια, πὼς μπορεῖ ὁ Βουδισμὸς Τσάν καὶ τὰ πολιτισμικά του προϊόντα νὰ γίνουν ἀποδεκτὰ ἀπὸ τὶς κοινωνίες πού ὁ ἴδιος θεωρεῖ πὼς μπορεῖ νὰ ἐνσωματώσει δίχως καμμία ἀντιπαράθεση ἢ δυσαρμονία; Ἡ ἀπάντηση ἀφορᾶ τὴν ἴδια τὴν ἰδιαιτερότητα τοῦ Βουδισμού Τσάν, πού δίνει ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴν ἴδια τὴν πραγματικότητα. Ὁ Βούδας ὑπερθεματίζεται ὡς ἱστορικὸ πρόσωπο, τὸ ὁποῖο γεννήθηκε, μεγάλωσε καὶ ἀπεβίωσε, καὶ οἱ διδασκαλίες του θεωροῦνται ἓνα εἶδος φιλοσοφίας πού πόρρω ἀπέχουν ἀπὸ τὶς ἀντίστοιχες διδασκαλίες τῶν ἄλλων θρησκευμάτων ἀνὰ τὸν κόσμο. Ἡ φράση πὼς ὁ «Βουδισμὸς δὲν εἶναι θρησκεία» ἀποτελεῖ «κοινὸ τόπο» μεταξὺ τῶν ἀσκούμενων στὸ Σαολὶν Κούγγκ Φού, μὲ ὀρισμένους νὰ παρουσιάζονται κάπως πιὸ δεκτικοὶ στὴν ἰδέα πὼς ἴσως νὰ εἶναι «καὶ θρησκεία». Σὲ πολλὲς περιπτώσεις τὴν ἀναφορὰ πὼς ὁ Βουδισμὸς δὲν εἶναι θρησκεία ἀκολουθοῦσε ἡ φράση: «ἐμένα δὲν μὲ ἐνδιαφέρει», ἐνῶ ἡ ἔλλειψη ἀναφορᾶς σὲ «θαύματα» ὑπερθεμάτιζε τὴν «κοσμικότητα» τοῦ Βουδισμού (ἢ ἀπλῶς τοῦ Βουδισμού Τσάν).

Αὐτὴ ἡ «ἀποθηρσκαιοποίηση» τοῦ Τσάν Βουδισμού δὲν εἶναι παρὰ φυσικὴ ἀπόρροια τοῦ ἀτομικισμού, ποὺ πλαισιώνει τὴν ἐνασχόληση μὲ τὸ Σαολὶν Κούνγκ Φού· μία ἐνασχόληση πού, ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ της στὸ ἴδιο τὸ Μοναστήρι Σαολὶν ἕως τὴν ἀναπαραγωγὴ της σὲ χῶρες ἐκτὸς Κίνας, πραγματοποιεῖται δίχως ἀναφορὰ στὶς ἰδιαίτερες ἱστορικὲς καὶ θρησκευτικὲς συνθήκες ποὺ τὴ χαρακτήρισαν, τῆς ἔδωσαν πολιτισμικὸ περιεχόμενο καὶ συνεχίζουν νὰ ἐπιβιώνουν ἐντὸς της. Ὁ τρόπος ὡστόσο μὲ τὸν ὁποῖον ἐμφανίζονται ἀκόμη καὶ μέσα ἀπὸ τὶς δραστηριότητες τῶν πλέον διαβεβαιωμένων «ἀρνητῶν» τῆς θρησκευτικότητος τοῦ Βουδισμού (Τσάν ἢ μή) εἶναι κατακερματισμένος, ὑφέρων καὶ διάχυτος. Τὰ κίνητρα τόσο τῶν ἀσκουμένων παραμένουν ἀναμφισβήτητα κοσμικά, ὄχι μόνον ἐπειδὴ ἡ ἐνασχόληση μὲ τὸ Σαολὶν εἶναι ὡς πρὸς τὸ νόημά της καὶ τὴν ἐπιλογὴ της ἀτομικὴ ὑπόθεση, οὔτε γιατί ὑφίστανται ἀναμφισβήτητες οἰκονομικὲς διαστάσεις, ἀλλὰ διότι ἡ ἐνασχόληση αὐτὴ καλύπτει μία βαθύτερη ἀνάγκη γιὰ ἀναζήτηση νοήματος, ποὺ ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος ἀκόμη καὶ στὶς ἡμέρες μας πασχίζει νὰ καλύψει. Οἱ ἀσκούμενοι παρουσίασαν ἐξαιρετικὴ σύγκλιση ἀπόψεων ὅταν ἡ συζήτηση ἀφοροῦσε τὸ φυσικὰ καλῶς ἔχειν, τὴν σωματικὴ καὶ ψυχικὴ αὐτοβελτίωση καὶ τὰ ἄλλα ὀφέλη ποὺ εἶχαν ἀποκτήσει μέσω τῆς ἐξάσκησης στὸ Σαολὶν Κούνγκ Φού. Ἐπίσης οἱ περισσότεροι (μὲ μία σαφῆ ἐξαιρέση) συνέκλιναν στὸ ὅτι ὁ Βουδισμός, ποὺ ἐδῶ ταυτίζεται μὲ τὸ Τσάν, δὲν εἶναι θρησκεία ἢ, ἄλλοι, λιγώτεροι, ἀπάντησαν ὅτι ὁ Βουδισμός δὲν εἶναι μόνον θρησκεία καὶ ὅτι μπορεῖ νὰ ἀναγνωσθεῖ καὶ κατανοηθεῖ κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἡ σύνδεση ὡστόσο τοῦ Βουδισμού ὡς θρησκείας καὶ τῶν διαδικασιῶν, ἀντιλήψεων καὶ ἰδεῶν, ποὺ ἀποτελοῦσαν στοιχεῖα τῆς προπονητικῆς καθημερινότητος καὶ σὲ πολλὰς περιπτώσεις τῆς γενικῆς καθημερινότητος, δὲν φάνηκε νὰ ἔρχεται στὸ προσκῆνιο. Αὐτὸ εἶναι ἓνα φαινόμενο ποὺ μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ μέσω τοῦ ἐννοιολογικοῦ πλαισίου τῆς «Διάχυτης Νέας Θρησκευτικότητος» καὶ συγκεκριμένα τῆς ἀπεξάρτησης θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ πρακτικῶν ἀπὸ τὶς θεσμικὲς τοὺς μῆτρες καὶ τῆς διάχυσής τοὺς πρὸς διάφορα πολιτισμικὰ πεδία.

SUMMARY

The “secularization” of Zen in Martial Arts – The example of the Greek Shaolin

By Dionysios Giatras, MSc, MA
University of Edinburgh, King’s College London

This essay attempts to work on the paradigm of diffused new religiosity by focusing on the case of Greek practitioners of Shaolin Kung Fu. The essay follows the concept of diffused new religiosity, which includes a series of beliefs and practices which without being religious per se, they include religious elements, and it brings to the surface what the writer called: the “*De-regionalisation of Zen Buddhism*”, the dismissal of the religious dimension of Buddhism and the development of Buddhism as a form of “philosophy” or just a secular system of thought. This essay suggests that the study of Shaolin branch of Chan Buddhism and its representators in the West (Greece in this case) could be an interesting addition to the study of diffused new religiosity, as through this apparent “denial” it brings to the surface a new, more complicated relationship between religion and individuality.